

**İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ'NDEKİ
AKADEMİSYENLERİN ETİK ALGISININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Sibel KAYNAK

TIP TARİHİ VE ETİK ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ

Yüksek Lisans Tezi-2022

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ'NDEKİ AKADEMİSYENLERİN
ETİK ALGISININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Sibel KAYNAK

**Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ**

**MALATYA
2022**

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Akademik Özgürlük.....	5
2.2. Akademik Özerklik.....	6
2.2.1. Üniversite Özerkliği ve Akademik Özgürlük Kavramlarının Farkı	7
2.3. Akademik Liyakat.....	8
2.4. Akademik Etik	8
2.4.1. Etik Kavramı.....	8
2.4.2. Değer Kavramı.....	10
2.4.3. Akademik Bilgi ve Etik	10
2.4.4. Akademik Etik Değerler	11
2.4.5. Etiğe Aykırı Davranışlar	12
2.4.6. Etik İhlallerin Bildirilmesi (Whistleblowing).....	16
2.5. Eğitim ve Öğretim Etiği.....	19
2.5.1. Eğitim Etiği İlkeleri	22
2.5.2. Üniversitede Etik Kültürü ve Akademik Etik Eğitimi.....	24
2.6. Etik Kurullar	25
2.6.1. Üniversitelerde Etik Kurullar.....	26
2.7. Etik Kodlar.....	28
2.7.1. Etik Kodların Sınıflandırılması.....	29
2.8. Bilim ve Araştırma Etiğine İlişkin Belge ve Sözleşmeler	30
2.8.1. Dünya Tıp Birliği Helsinki Bildirgesi	30
2.8.2. Belmont Raporu	30
2.8.3. Nuremberg Kodu	31
3. MATERYAL VE METOT	33
3.1. Araştırmanın Türü.....	33
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	33
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	33

3.4. Araştırmaya Dahil Edilme Kriteri.....	33
3.5. Verilerin Toplanması	33
3.6. Veri Toplama Araçları	34
3.6.1. Kişisel Bilgi Formu.....	34
3.6.2. Akademik Etik Değerler Ölçeği	34
3.7. Verilerin Değerlendirilmesi	34
3.8. Araştırmanın Etik İlkeleri	35
3.9. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Genellenebilirliği.....	35
4. BULGULAR.....	36
5. TARTIŞMA	50
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	54
KAYNAKLAR	55
EKLER.....	65
EK-1. Özgeçmiş.....	65
EK-2. Bilgilendirilmiş Onam Formu	66
EK-3. Kişisel Bilgi Formu	67
EK-4. Akademik Etik Değerler Ölçeği.....	68
EK-5. Ölçek Kullanım İzni.....	71
EK-6. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Çalışma İzni.....	72
EK-7. Etik Kurul İzni.....	73

TEŐEKKÖR

Yüksek lisans eğitimin sürecinde her türlü yol gösterici olan, olumlu tavrıyla beni cesaretlendiren, her türlü soruma sabırla ve ilgiyle cevap veren, değerli önerileri ve haklı eleştirileri ile bu çalışmanın tamamlanmasında büyük emeği olan değerli danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Karataş'a,

Tez çalışmamın istatistik analizleri konusunda destek olan, bu konudaki tüm sorularımı ilgiyle cevaplayan sayın Dr. Feyza İNCEOĞLU'na,

Tez çalışmama katılan, desteklerini esirgemeyen İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi akademisyenleri'ne,

Son olarak tüm hayatım boyunca yanımda olan, desteklerini ve fedakarlıklarını eksik etmeyen aileme içtenlikle teşekkür ederim.

Sibel KAYNAK

ÖZET

İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi'ndeki Akademisyenlerin Etik Algısının Değerlendirilmesi

Amaç: Bu araştırma İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde görev yapmakta olan akademisyenlerin etik algısının değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metot: Bu araştırma, tanımlayıcı nitelikte bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini, Malatya İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde görev yapan 440 akademisyen (Prof. Dr., Doç. Dr., Dr. Öğr. Üyesi, Araştırma Görevlisi) oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemi ise güç analizi ile 120 olarak belirlenmiştir. Toplamda 123 veri toplanmıştır. Veriler, Temmuz-Ekim 2021 tarihleri arasında akademisyenler ile yüz yüze görüşülerek, kişisel bilgi Formu ve akademik etik değerler ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler ile Kolmogorov Smirnov Testi, Levene testi, Mann Whitney Testi, ANOVA, Duncan Testi, Kruskal Wallis Testi ile yapılmıştır. Yanılma düzeyi ise $p < 0.05$ anlamlı olarak alınmıştır.

Bulgular: Katılımcıların %47.2'sinin araştırma görevlisi, %50.4'nün 5 yılın üzerinde çalıştığı, %34.1'in 31-40 yaş aralığında olduğu, %65'i klinik deneyime sahip, %74'ü ulusal alanda makale yayını olduğu, kendi ifadelerine göre %73.2'sinin akademik etik hakkında yeterli bilgiye sahip olduğu ve %69.9'unda etik dışı davranışı şikayet edeceği, %14.6'sının etik ihlal ile karşılaştığı saptanmıştır. Katılımcıların etik değerler algısı ortalaması 196.76 ± 16.27 (max: 260; Min: 155)'dir.

Sonuç: İnönü Üniversitesini Tıp Fakültesinde görev alan akademisyenlerin etik algısıyla; cinsiyet ve karşılaşılan etik ihlali türleri arasında anlamlı farklılık olmadığı fakat yaş, klinik deneyim durumu, görev süresinde Akademik Etik Değerler Ölçeği alt boyutlarında gruplandığı zaman anlamlı farklılıklar olduğu, etik dışı davranışı şikayet etme, unvan, akademik etik hakkında bilgi, ulusal-uluslararası makalesi olma durumları arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akademisyen, Tıp Fakültesi, Etik Algısı

ABSTRACT

Evaluation of Ethics Perception of Academics at İnönü University Faculty of Medicine

Aim: This research was carried out to evaluate the ethics perception of academics working at İnönü University Faculty of Medicine.

Material and Method: This is a descriptive study. The universe of the research consisted of 440 academics (Professors, Associate Professors, Assistant Professors, and Research Assistants) working at Malatya İnönü University Faculty of Medicine. The sample size of the study was determined as 120 using power analysis. In total, 123 individuals were reached. The data were collected by face-to-face interviews with academics between July and October 2021, using the Personal Information Form and the Academic Ethics Scale. In the evaluation of the data, descriptive statistics and Kolmogorov Smirnov Test, the Levene test, the Mann Whitney Test, ANOVA, the Duncan Test, and the Kruskal Wallis Test were used. Any p value less than 0.05 was considered statistically significant.

Results: It was found that 47.2% of the participants were research assistants, 50.4% worked for more than 5 years, 34.1% were between the ages of 31 and 40 years, 65% had clinical experience, 74% had national publications, 73.2% of them had sufficient knowledge about academic ethics (per their own statements), 69.9% of them would notify authorities in case of an unethical behavior, and 14.6% of them faced ethical violations. The participants' average perception of ethical values was 196.76 ± 16.27 (max: 260; Min: 155).

Conclusion: It was found that there was no significant difference between the ethical perception of the academics working at İnönü University, Faculty of Medicine, and gender and the types of ethical violations faced. However, when age, clinical experience, and tenure were grouped under the Academic Ethical Values Scale sub-dimensions, there were significant differences. It was also determined that there were significant differences between the status of complaining about unethical behavior, title, knowledge about academic ethics, and having a national/international publication.

Keywords: Academic, Faculty of Medicine, Ethics Perception

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
UNESCO	: United and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
WUS	: World Health Organization (Dünya Üniversiteler Servisi)
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
TEDMER	: Türkiye Etik Değerler Merkezi Vakfı
IRB	: Institutional Review Board (Bilimsel Araştırma Tekliflerini Değerlendiren Kurumsal İnceleme Kurulları)
KBF	: Kişisel Bilgi Formu
AEDÖ	: Akademik Etik Değerler Ölçeği

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 4. 1. Demografik Bilgiler	36
Tablo 4.2. Akademik Etik Değerler Ölçeğine Ait Tanımlayıcı İstatistikler ve Güvenirlilik	37
Tablo 4.3. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması	38
Tablo 4.4. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Unvanlara Göre Karşılaştırılması	39
Tablo 4.5. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Görev Sürelerine Göre Karşılaştırılması	41
Tablo 4.6. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Karşılaşılan Etik İhlalleri Türlerine Göre Karşılaştırılması	43
Tablo 4.7. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	44
Tablo 4.8. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Etik Dışı Davranışı Şikayet Etme Durumuna Göre Karşılaştırılması	45
Tablo 4.9. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Etik Hakkında Yeterince Bilgi Sahibi Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması	46
Tablo 4.10. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Klinik Görevin Olup Olmaması Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	47
Tablo 4.11. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Ulusal Makale Olup Olmaması Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	48
Tablo 4.12. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Uluslararası Makale Olup Olmaması Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	49

1. GİRİŞ

Günümüzde ulaşılan teknolojik olanaklar ve bilimsel zenginlik olmasına rağmen insanların yeryüzündeki değişim ve dönüşümü halen birçok bilinmeyi içermektedir. Bu değişim ve dönüşümün çok uzun bir sürece yayılması, bu aşamada herkesin fikir birliğine vardığı noktalardandır. İnsana bu uzun süreçte her zaman eşlik eden unsurlardan biri daima bilgi olmuştur. Bilgi “insan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat” ve “doğruluğu, verilişi nesnel ve öznel koşullarda gerekli ve yeterli sayılan kanıtlarla temellendirilmiş, önermeler biçiminde dile getirilen bilinç içeriği” şeklinde açıklanmaktadır. Bilginin insan akıl ve zekâsı ile ilgili ve zihinsel bir ürün olduğu açıktır. Günümüzde insanların yaşamsal faaliyetlerini bilgiyle yapması onu bilgi toplumu haline getirmiştir (1). Üniversiteler bilgiyi en çok kullanması gereken ve ilmi konularda araştırma yapan kurumlardır (2).

Üniversite kavramı çoğu insanın düşündüğü gibi ‘evrensel-üniversal’ anlamında değildir. Üniversite, Latince ‘Universus: Bir yere çevrilmiş, bir bütünde toplanmış’ anlamına gelmektedir. Buradan türetilmiş olan ‘Universities’ kavramı bütünlük, topluluk anlamındadır (3). Görüldüğü gibi üniversite kavramına anlam veren unsur, öğrenim görmek isteyen öğrencilerle hocaların bir araya gelerek kurdukları birlik olan bir tür örgütlenmenin adıdır. Zamanla üniversite kavramı, farklı bilgilerin ya da disiplinlerin bir araya geldiği bilimler birliği anlamını kazanmıştır (4). Köken olarak eskilere dayanan üniversiteler modern anlamda, milli kültürü oluşturmak ve devlet yönetiminde yer alacak olan seçkin kişileri yetiştirmek için ortaya çıkmıştır. (5). Geleneksel batı üniversiteleri, bilgi düzeyinin yüksek olduğu çağdaş bir toplum oluşturma amacı olan ve bireylerin akademik yönden kendilerini ileri bir düzeye taşıyabilecekleri ideal bir kurum olmuştur (6). Bu kurumların da fonksiyonları günümüzde ciddi anlamda tartışma konusu olmuştur.

İdeal bir üniversitenin “olmazsa olmaz” unsurları:

1. “Akademik özgürlük”,
2. “Akademik özerklik”,
3. “Akademik etik”,
4. “Akademik liyakat”,

5. “Akademik hareketlilik”.

İlk üçü özellikle ideal bir üniversitenin çekirdeğini meydana getiren kavramlardır. Akademik etik ise bugün üniversitelerimizde en çok üzerinde durulması gereken konulardan biri olmak durumundadır (2). Türkiye Bilimler Akademisi tarafından “akademik etik” ile ilgili bazı temel ilkeler sıralanmıştır. Bunlar;

- * Bilimsel veriler gerçek deney ve gözlemlerden elde edilir.
- * Araştırma sonucunda deneklerin zarar görmemiş olması gerekir.
- * Bilim insanları araştırmanın sonuçları konusunda toplumu bilgilendirmeli, olası zararlı uygulamalar hususunda toplumu ikaz etmekle yükümlüdür.
- * Araştırma sonuçları araştırmaya katkı sağlayan kişilerin adıyla yayımlanır. Her tür yayında kaynakça ve alıntılar, bilimsel yayın kurallarına uygun bir şekilde dizayn edilmelidir.
- * Bilim insanı akademik yaşamın tüm aşamalarında akademik liyakati ana ölçüt olarak görmeli ve etik kuralların dışına çıkmamalıdır (7).

Her mesleğin uyması gerektiği etik davranışlar olduğu gibi akademisyenlerin de bu konuda uyması gereken yükümlülükleri vardır. Bu etik yükümlülükler; kurumla ilgili amaçların sağlanması, toplumsal yapıda meydana gelen yeniliklere ayak uydurulması; üniversitelerin kendi arasında rekabet olgusunun devam etmesi ve yükseköğretimde başarılı çalışmaların yapılması açısından önemlidir (8). Ayrıca üniversitelerde etik davranışlar, akademisyenlerin öğrencilere rol model olması ve toplumun gelişmesiyle birlikte toplumsal adaletin sağlanması açısından önemli bir hale gelmektedir (6). “Akademik etik” değerler, sorunun belirlenmesi ile başlayıp elde edilen bilgilerin hedef grupla paylaşılmasına kadar olan süreçte dikkat edilmesi gereken değer problemleriyle alakalı düzenlenmiş davranışlardır. Bilimsel bir çalışmanın akademik etik değer açısından kalitesi, bilimsel etik davranışlarına ne kadar bağlı kaldığı ile alakalıdır (9).

Bilimsel bilginin üretilmesi sürecinin her aşamasını etik açıdan değerlendiren bazı normlar olmalıdır. Bu normlar etik düşünme ve etik gözle bakmayı sağlayıp bilimsel araştırmayı nitelikli kılmaktadır (10). Akademisyenler, etik normlar çerçevesinde çalışmalarını sürdürmelidir. Son yıllarda bilim insanları, etiğin bilimsel araştırmalar için önemli olduğunu daha çok fark etmişlerdir. Bu farkındalığın

artmasında rolü olan etmenlerden biri; bilim adamlarının etiğe aykırı davranışları araştırmanın her safhasında incelemeleriyle beraber etik eksikliklerin araştırmanın bütünlüğünü tehdit etmesidir (6). Üniversiteler bünyesinde araştırma yapan kişilerin bilim etiği açısından gerekliliklere uygun davranması akademik etik açısından oldukça önemlidir (2, 11).

Etik dışı davranışlara kişisel özellikler sebep olabileceği gibi, toplumun yapısı, değerler ve ekonomik nedenlerde sebep olabilmektedir. Farklı kesimlerde farklı sebeplerden ötürü etik dışı davranışlar olduğu bilinmekte, bunun nedenleri konusunda benzer açıklamalar yapılmaktadır (12). Etiğe aykırı davranışlar; sahtecilik, aşırma, çarpıtma, duplikasyon, dilimleme, haksız yazarlık ve diğer etik ihlaller olarak sınıflandırılabilir (13). Bilimsel çalışmaya zarar veren veya güvenilirliğini düşüren her türlü davranış bilimde sahtekârlık diye nitelendirilmektedir (14). Araştırmayı yapan kişinin, bir başka araştırmacının çalışmasına zarar veren tüm eylemler veya hak etmediği halde kendisine ya da başka birine akademik yarar sağlamakta bilimsel sahtekârlıktır (1).

Bilim etiğine aykırı davranışlar sadece bilim insanlarıyla alakalı gibi görünse de aslında bütün toplumu ilgilendirmektedir. Bilimsel yayınların doğruluk payının belirlenmesi yalnız bilim insanlarının değil tüm toplumu ilgilendirdiği de bilinmektedir. Çünkü hatalı olan bir araştırma için harcanan para ve zaman ziyan edilmiş, toplum kaynağı kötüye kullanılmış ve araştırma sonucu hatalı olduğu için toplum yanıltılmış bu da bilimin ilerlemesini engellemiştir (15).

“Akademik etik” kültürün önemli özellikleri informal ve yazılı olmaması; akademisyenlerin tümünü aynı değer anlayışı çerçevesinde birleştirmesi ve belirsizliklerde yol gösterici olmasıdır. Kısaca kurumun kültürü o kurumdaki işlerin nasıl yürütüldüğünü bizlere gösterir. Etik kültürü ise bir kurumda çalışanların davranışlarını yönlendiren etik ölçütler, inançlar ve davranışların oluşturduğu bir bütündür (4).

Etik ilkelere uyulması her sektörde önemli olmasının yanı sıra hayati önem taşıyan sağlık sektöründe daha da önemli olmaktadır (16). Sağlığın korunması ve geliştirilmesinde yeni bilgiler önem taşımaktadır. Sağlıkta yeni bilgiye ulaşmada ise sağlık akademisyenlerinin elde ettikleri bilgiyi yayımlanma safhasına kadar bilim etiği kurallarınca yapması oldukça önem arz etmektedir (17). Sağlıkta etik değerlere önem

verilmesi, araştırmacıların yanı sıra araştırmaya katılanlar ve toplum açısından ayrı bir öneme sahiptir. Araştırma süresince ahlaki değerlere önem verilmelidir. Gönüllülere yapılan araştırmalarda belirli etik ilkelere dikkat edilmemesi deneklerin zarar görmesine neden olabilmektedir. Bu durum da insani değerler açısından olumlu karşılanmamaktadır. Bu aşamada da topluma örnek olacak akademisyenlerin insani ve ahlaki değerlere uyması beklenmektedir (18). Literatür incelendiğinde akademik etik ile ilgili çalışmalara rastlanılmıştır fakat tıp fakültesi akademisine yönelik yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, tıp fakültesi akademisyenlerinin etik davranışlar konusunda bilgi ve tutumlarının belirlenmesidir. Ayrıca bu çalışmanın günümüzde önemli bir yere sahip olan “Akademik etik” literatürüne önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Akademik Özgürlük

“Akademik özgürlük”, üniversitede görev alan kişinin özgürlüğünün sağlanması ile alakalı olup, ideal üniversitenin en temel kavramlarından birisidir. Öğretim elemanlarının sahip olması gereken akademik özgürlüğün üç temel boyutu bulunmaktadır:

1. Araştırma yapmak ve araştırma sonuçlarını yayımlamak,
2. Üniversitede ders kapsamında neyi, nasıl anlatacağına karar vermek,
3. Araştırmalarından, düşüncelerinden ötürü kurumsal sansüre ve baskıya maruz kalmamak (2).

Yükseköğretim kurumları etik değer ve ilkelere göre akademik özgürlük, “akademik personelin kişisel olarak özgürce tercihlerini yapabilmesi”, bu süreçte hiçbir “dayatma ve baskı” ile karşılaşmaması anlamına gelmektedir (19). Akademik özgürlüğün bireysel olarak üniversiteler bünyesinde çalışan öğretim görevlileri tarafından, kurumsal olarak üniversiteler tarafından ifade özgürlüğünün ortaya çıkışı olarak ileri sürüldüğü görülmektedir. “Akademik özgürlük” açısından bakış açısı bununla sınırlı kalmamıştır. “Akademik özgürlük” öğretim görevlilerine sadece diğer insanlarda olmayan ayırıcı haklar vermez hatta farklı görevler ve sorumluluklar da yükler. Genel olarak bakıldığında üniversitelerin ve bünyesinde ki akademisyenlerin; içinde bulundukları topluma, öğrencilerine, kurum yöneticilerine ve mensubu oldukları bilim dünyasına karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Araştırma yapmak ve bunların sonuçlarını yayımlamak gibi. “Akademik özgürlük” olmadan akademisyenler bu sorumluluklarını yerine getiremeyeceklerdir. Bu sorumlulukların yerine getirilmemesi en çok topluma zarar verir. Fakat akademisyenin yukarıda belirttiğimiz toplumsal üyelere karşı sorumlulukları çatışabilmektedir. Akademik özgürlükle, üniversite personeli olmanın getirdiği yükümlülükleri her bakımdan birbiriyle uyuşturmak karışık ve zor bir konudur. Burada topluma karşı sorumluluk ile kastedilen akademisyenlerin ya da bir topluluk olan üniversitenin bir vatandaş olarak insanlığa duyması gereken sorumluluktur. Hakikate hizmet etmek insanlığa hizmettir. Fakat bu her daim böyle olmamaktadır. Akademisyen bazen gerçek ile ahlak ilkeleri arasında kalmaktadır. Bu durumda hangi değerlere, ne

zaman öncelik verileceği ve hangi değerlerden fedakârlık yapılacağı konusunda kimin karar vereceği de doğrudan akademik özgürlük ile ilgilidir. Bu bir akademisyenin karşılaştığı ahlaki kaçınılmaz bir sorun olmuştur (20).

Akademik özgürlüğün öğretim görevlilerinin öğretim etkinlikleri ile alakalı unsurları şunlardır:

1. Öğretim materyalinin ve kitapların seçimi. Bunların içerik olarak diğer benzer programlarda kullanılan materyallere benzer olması ve kişilerin özgeçmişleri, kökenleri, cinsiyetleri, inançları, değerleri, sosyal konumları ile ilgili herhangi bir ön yargı içermemesi.
2. Dersin kimin tarafından verileceğinin belirlenmesi ve bu kişilerin akademik yetkinlikleri, uzmanlık alanları ve tecrübelerinin dikkate alınması.
3. Öğrencilerin akademik gereksinmelerinin ve başarılarının dikkate alınması ayrıca bu konuda kimseye ayrıcalık tanınmaması.
4. Dersin verilme amacının, nasıl öğretileceğinin ve kullanılacak öğretim materyallerinin belirlenmesi.
5. Dersle alakalı başarı ölçütlerinin saptanması. Değerlendirmenin ne zaman ve nasıl yapılacağına karar verilmesi ve dönem başında öğrencilere duyurulması. Sınav sorularının hazırlanması ve değerlendirme aşamasının öğretim görevlileri tarafından yapılması (21).

2.2. Akademik Özerklik

“Akademik özerklik”, üniversitenin anayasal sınırları içerisinde hiçbir tesir altında kalmaksızın bağımsız hareket etme yeteneğidir. UNESCO’nun aldığı Yükseköğretim Personelinin Statüsüne İlişkin Tavsiye Kararı’nda özerklik kavramı “üniversitelerin akademik çalışmaları, mekanizma kuralları, yönetimleri ve diğer faaliyetlerine yönelik etkili bir karar almaları için gerekli kendi kendini yönetme” olarak tanımlanmıştır. Dünya Üniversiteler Servisi (WUS- World Health Organization) “Akademik Özgürlük ve Yükseköğretim Kurumlarının Özerkliği” isimli Lima bildirgesine göre de “üniversitelerin işleyişlerine, finansal işlerine ve yönetimlerine ilişkin kararları almada, araştırma, eğitim, dışa yönelik çalışmalar ve ayrıca diğer faaliyetlerde kendi hareket tarzını oluşturmada devlet ve toplumun tüm güçleri karşısındaki bağımsızlıkları” şeklinde tanımlanmıştır (22).

Bugüne kadar üniversite özerkliğine dair çok farklı yaklaşımlar ve fikirler ortaya çıkmıştır. Bazı yaklaşımlara göre, üniversiteler tam anlamıyla özerk kuruluşlardır. Bu kurumların özerk olup olmadıklarını tartışmak gereksizdir ve vakit kaybıdır. Başka bir yaklaşıma göre ise üniversiteler tarihin hiçbir çağında özerk kuruluşlar olmamışlardır ve olmaları da toplumun diğer kurumlarına olan bağımlılıkları nedeniyle mümkün olmayacaktır (23).

Yükseköğretim kurumlarının özerkliği içinde “akademik özerklik” ayrı bir yere ve anlama sahiptir. Üniversiteler tarihi boyunca bağımsız tartışma ortamını savunmuşlardır. Bu da üniversitelerin kurumla ilgili olan ‘akademik özerkliği’ sayesinde olmuştur. “Akademik özerklik” beraberinde üniversitede çalışan akademisyenlerin yapacakları çalışmalar için ‘akademik özgürlüğü’ sağlamıştır. “Akademik özerklik” sadece çevresel baskılarla değil, üniversitenin kendi kurumsal yapısı ve akademisyenlerin kişisel düşmanlık, kıskançlık veya bilimsel farklılıklardan kaynaklanan üniversite üyelerinin birbirleriyle olan savaşı gibi tutum ve davranışlarından da etkilenmektedir (24).

2.2.1. Üniversite Özerkliği ve Akademik Özgürlük Kavramlarının Farkı

Özgürlük; ifade ve düşünce özgürlüğüne dayanarak karar vermesi iken özerklik ise, irade veya uygulama özgürlüğü olarak nitelenebilir. “Akademik özgürlük” ve “üniversite özerkliği” iki taraflıdır, öğretim görevlilerinin düşüncesinde ki özgürlük ve özerklik ile anayasal statünün tanıdığı çerçeve sınırında özgürlük ve özerklik bir arada olursa anlamlı olur. Otoriter yapılarda özerklik ve özgürlük sınırlandırılmış olabilir.

Bir kavramın, kapsadığı bütün elemanların ortak özellikleri ve kapsadığı nitelikler bulunmaktadır. Üniversitelerin özerkliği ortak bazı özelliklere, akademik özgürlük kavramı ise daha kapsayıcı niteliklere benzetilebilir. Üniversitenin içeriğini kendisinin belirlemesi özerklik, bilimsel iş alanını ve ifade etmelerinin sınırlarını belirleme bağımsızlığı ise akademik özgürlüktür. Üniversitenin özerkliğe sahip olması hususunda genel bir uzlaşma söz konusudur. Önemli olan bu konuda dengeyi sağlamaktır. Sınırsız bir özgürlük yoktur. Özgürlüğün sınırları, tüm karar ve eylemlerine hesap verilebilirlik ile belirlenir (25).

2.3. Akademik Liyakat

Liyakatin birbirine belli ölçütlerde benzeyen birden fazla tanımı mevcuttur. Bu tanımlara göre “liyakat”; vazifesini başarıyla yapabilme, bir şeylere layık olmayı ve hak etmeyi içermektedir. O zaman liyakat, görevde başarılı olma karşılığında “hak etme” anlamına gelmektedir. Ayrıca liyakat Arapça kökenli olup layık, uygun, yeterli anlamına gelmektedir. Liyakat kelimesini en net şekilde karşılayan kavramlardan biri “yetenek” diyebiliriz (26).

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bilimsel etik komitesi tarafından kaleme alınan kitapta bilim insanının tanımı şöyle yapılmıştır: “bilim adamı akademik yaşamının tüm evrelerinde öğretim, yönetim ve bilimsel değerlendirmelere ilişkin görevlerde akademik liyakati temel kıstas olarak kabul eder, etik kurallarının dışına çıkmaz ve bu kuralların dışına çıkılmasını da hoş görmez. Bilimsel liyakat ölçütlerinin dışına çıkmak kabul edilemez” (27).

2.4. Akademik Etik

“Akademik etik” ideal bir üniversitenin çekirdeğini oluşturan olmazsa olmazlarından biridir. Öğretim üyelerinin bilimsel çalışma ve etkinlikleri sürecinde bilgi birikimlerini paylaşma ve öğrencilerine aktarmada, akademik çalışmaların üretilmesi ve değerlendirilmesinde, başarılı bilim insanlarının yetiştirilmesinin (iyi bir eğitim alarak) tüm aşamasında etik davranış kurallarına uymayı ifade eder. “Akademik etik”, üniversitelerde uygulanan faaliyetlerin genel ahlak ve mesleki etiğine uygun yapılması olarak tanımlandığında “eğitim ve öğretimde etik” ve “öğrenci ile ilişkilerde etik” kavramları etiğin alt boyutlarından ikisini oluşturur diyebiliriz. “Akademik etik” veya bilim etiği aynı zamanda bilginin paylaşımı ve öğretilmesi ile ilişkilidir (28).

“Akademik etik”; yükseköğretim kurumlarında görev yapan bilim insanlarının mesleki çalışmalarında uydukları veya uymak zorunda oldukları kıstaslardır. Bu ölçütler, bilime ve yöntemine ilişkin sorumluluklar, çalıştığı yere karşı ödevler ve içinde bulunduğu topluma karşı olan görevler olarak sıralanabilir (7).

2.4.1. Etik Kavramı

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde etik 2012; “Çeşitli meslek dalları arasında bireylerin uymaları gereken veya yapmaması gereken davranış bütünü” ve “Töre

bilimi” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca Yunanca da “ethos” kelimesinden köken almaktadır (29).

Etik konusu geçmişte çoğu kültürel, dini ve felsefi araştırmalara konu olmuştur fakat bugün hem devlet hem de özel kuruluşlarda her türlü alanda bahsedilen bir konu haline gelmiştir. Etik denilince ilk olarak akla ahlâk gelmektedir (30). Etik ile ahlâk kavramlarının birbirine eş olarak düşünülmesinin nedeni de (31) bu iki kavramın net bir çizgiyle ayrılmasının çok da mümkün olmamasıdır. Bunun nedeni ise her iki kavramın da benzer özelliğinin çok olması ve iç içe geçmiş olmasıdır. Etik ve ahlâk arasındaki farka değinecek olursak; kişinin hâkim olduğu görüş, inanç ve değerler bütününe ahlâk (32); bireyin kişiler arası veya toplumla münasebetlerini nasıl yönetmesi, doğru-yanlış ayırt edecek ölçütleri nelerin oluşturacağını irdeleyen bilim dalı ise etikdir (33).

Etik, yasalar ile ortaya konulmayan, yasalarla ortaya konulsa bile tam olarak yasaların ifade edemediği veya yasalar tarafından oluşturulması pek kolay olmayan alanlar ile siyaset, yönetim ve hukukun daha etkin çalışabilmesi için, bu hizmetleri yerine getirirken ve karar alırken kişilere önemli bir yol göstermekte, kamu hizmetinin kalitesini artırıp ve sorumluluk bilincinin kazanılmasını sağlamaktır (34).

Etik, insanlar arası ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, ölçütleri, kuralları ve davranışları doğru-yanlış olarak değerlendiren ve analiz edip araştırma sonucunu bir kurala bağlayan felsefe dalıdır. Bu kural, insan yaşamıyla alakalı konularda ki yapılacak eylemlerin sınırını belirleyen ve davranışın öncesinde yol göstericidir (16).

Etik ile ilgili olarak kişiler kendi değer yargılarına göre karar almakta ve bu kararlarını eyleme dönüştürmektedirler (35). Kişilerin nasıl davranmasının gerektiği ve hangi yolu izlemeleri ile ilgili etik onlara yardımcı olmaktadır (36).

Etik, toplumsal bir varlık olan kişilerin sosyal hayatlarında ahlaki kararlar alabilmesini sağlamak ve ahlaki birey olmaları adına önemli bir sorumluluk üstlenmektedir. Bireylerin davranışlarının ahlaki sınırlar içinde olabilmesi için yol gösterecek ölçütleri belirlemeyi ve geliştirmeyi amaçlayan etik, doğru ve yanlış açığa çıkarıp olması gereken ile olan arasındaki ilişkinin dışı vurumdur (37).

Eğitici ve araştırmacı rolü olan akademisyenler bu roller kapsamında tüm uygulamalarında akademik etik ölçütleri yerine getirmekle sorumludur (38). Akademisyen, yükseköğrenim kurumlarında öğretimi gerçekleştiren, araştırma yapıp bilgi üreten ve alanına katkıda bulunan bireylere verilen mesleki unvandır. Her

mesleğin uyması gerektiği etik davranışlar olması gerektiği gibi akademisyenlerin de uyması gereken etik davranışlar bulunmaktadır. Bu etik davranışlar üniversitenin saygınlığı için de oldukça önemlidir. Özellikle araştırma etiğine dikkat edilmesi akademisyene olan güveni oluşturup üniversitenin gelişimini sağlayacaktır (6).

2.4.2. Değer Kavramı

Değer; olgu ve nesnelerin birey açısından önemli olan, nesne ve özne arasında kurulan bağ ile kendini ortaya koyan, öznenin nesneye yüklediği ahlaki değerler, inançlar, kurallar veya standartlardır (39, 9). Değerler bireyin sorumluluklarını yansıtmakta olup davranışlarına yön vermektedir. Meslek tarafından özümseyen veya sonradan kazanılan değerler standartların gelişimini sağlamaktadır (40).

2.4.3. Akademik Bilgi ve Etik

Akademik konularda yayın yapılması bilgi üretimi açısından ve bunun sonraki nesillere aktarılması açısından önemi büyüktür. Bilgi üretiminin nitelikli olarak yapılabilmesi için birtakım normların ve değerlerin dikkate alınması gereklidir. Bilgi üretim safhalarını etik normlar çerçevesinde yapabilmek, hangi davranışların akademik bilgi üretiminde problem yaratacağını ve bunlara çözüm bulmak önemlidir. Son yıllarda günlük hayatta veya akademik çevrede kişilerin davranışları, etik, etik ilkeler, etik dışı davranışlar, meslek etiği gibi birçok kavram gündem olmuştur (1).

Bilimin içinde etik olmazsa olmaz unsurlardan biridir. Bilim birikimle ilerlemektedir; yani araştırmalar neticesinde ortaya çıkan bir bilgi sonraki araştırmalara yol gösterici olmaktadır (41).

Bu durumda bilimsel bilginin üretim aşamasında etik normlara ne kadar dikkat edilirse o kadar güvenilir ve geçerli bilgi ortaya çıkaracak olup bu da bilimin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Eğer etik kurallara uyulmaz ise bilimsel bir çalışmanın faydası yerine zararı görülecektir. Etik kurallar akademik çalışmalarda üzerinde özen gösterilmesi gereken bir husustur. Bu kurallar bilim etiğinin temellerini oluşturur. Dürüstlüğün bilim etiği açısından oldukça önemli olduğu için bu konuda fazlaca vurgu yapan Aydın (14), dürüstlük ile kast edilen bilimsel araştırma sonucunun gerçek veri ile sunulmasıdır. Bilimsel bilginin üretilme aşamasında bir yöntemin olması gerektiğini ifade eden Uçak (42), güvenilir ve özgün bilgiyi içeriyor olmasının da önemini vurgulamıştır.

2.4.4. Akademik Etik Değerler

Değer sorunun önemli bir noktaya geldiği konulardan biri de, bilimsel seviyeyi artırmak amacıyla çalışan araştırmacıların ortaya koyduğu akademik etik değer kavramıdır. Akademisyenler topluma örnek davranışlarda bulunurken araştırmalarını gerçekleştirirler. Bu nedenle akademik etik değerler kapsamındaki sorunlar, akademik dünyanın ilgisini bu konuya çekmeye sebep olmuş ve bunun üzerinde durulması gerektiği kanısına varmışlardır (9). Özellikle son 10 yılda bilim insanları ve toplum etiğın bilimsel araştırmada ne kadar önemli olduğunu daha çok anlamıştır. Bu farkındalığa sebep olan birkaç etmen bulunmaktadır. Bu etmenlerden biri Soğuk Savaş yıllarında ABD'nin bireyler üzerine yaptığı gizli deneyler, genetik mühendisliği, İnsan DNA'sı Projesi (Human Genome Project), insan ve hayvan embriyolarının klonlanması gibi konularda etik kavramının çok önemli bir yer almasıdır. Başka bir etmen ise, bilim adamlarının etik açısından değerlendirilebilir davranışlarının görüldüğü olaylar olmuştur (6).

Etik değerler; meslekleri belirli bir standart ve norma bağlayan ayrıca onlara kişilik kazandıran değerler olmasının yanı sıra meslek hayatında başarılı ve sağlıklı ilişkilerin kurulmasını sağlayan unsurlardır. Meslek hayatında kişilerin tutum ve davranışlarına yön veren, onlara yol gösteren etik prensiplerin tamamına “mesleki etik” denilmektedir. Bir meslek grubunun belirli kurala bağlı kalmasını zorunlu kılan, ilkeleri olmayan ve yetersiz olan bireylerin meslekten ayrılmasını sağlayan, bireysel eğilimlere sınır koyan, hizmet hedeflerini koruyan ve meslek rekabetine düzen veren mesleki ölçütleri ifade etmektedir. Akademisyenler de eğitici ve araştırmacı rolü kapsamında; bilimsel bilginin üretilmesi sürecinin her aşamasını etik açıdan değerlendiren bazı etik ölçütleri yerine getirmelidirler (38). Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1-Araştırma başlangıç safhası;

- * Bu araştırmanın önceliği nedir?
- * Yapacağı katkı nedir?
- * Bu araştırmanın yapılabilirlik düzeyi nedir?
- * Araştırmacıların bilgi ve yetenekleri yeterli midir?
- * Eğer beklenen sonuç elde edilmez ise bunların belirtilmesi göze alınabilecek midir?

2-Araştırma safhası;

- * Denekler araştırma konusunda ve olası tehlikeler açısından aydınlatılmış mıdır?
- * Olası zararlar belirgin midir?
- * Kontrol grubunu oluştururken uygun yöntem kullanılmış mıdır?
- * Sonuçların elde edilmesinde ve kayıt altına alınmasında dürüst olunmuş mudur?

3- Araştırmanın sonuçlanması safhası;

- * Araştırma da kullanılan yöntem ayrıntılı belirtilmiş midir?
- * Araştırma da katkısı olan herkes belirtilmiş midir?
- * Araştırma sonucu bilimsel ortamda sunulmadan kamuoyuna sunulabilir mi?
- * Kaynakçalar dürüstçe belirtilmiş midir? Başkalarının eserleri izinsiz kullanılmış mıdır? Böyle bir durum saptanırsa kurumun uygulayacağı prosedür belirlenmiş midir?

Bu ölçütler etik düşünme ve etik gözle bakmayı sağlayıp bilimsel araştırmayı nitelikli kılmaktadır (10).

2.4.5. Etiğe Aykırı Davranışlar

TÜBA'nın hazırlamış olduğu raporda etik dışı davranışların sebepleri dört başlık altında toplanmaktadır. Bunlar;

- * Bireylere akademik yaşamlarının başlarında araştırma eğitiminin ve disiplininin verilememesinden kaynaklanan eğitim eksikliği.
- * Bireysel özelliklere bağlı; kişilerin bir an önce yükselme, şöhret arzuları ve hırslarından dolayı uydurma ve aşırma yapmaları. Bu davranışların özellikle bilimsel kültürü ve araştırma etiği ülkülerinin yeterince yerleşmediği toplumlarda gelişme imkânı bulduğu TÜBA'nın hazırladığı raporda ayrıca da belirtilmektedir.
- * Mali nedenler (Burs, sanayi desteğini kaybetme korkusuyla yapılan etik dışı davranışlar).

- * Fazla sayıda yayın yapmanın bilimsel saygınlığı artıracakı yanılgısından ötürü niceliğin niteliğin önüne geçmesi (12).

Sahtecilik (Uydurma) (Fabrication)

Kuru laboratuvarcılık veya masa başı araştırma gibi terimlerin karşılığıdır. Kişi araştırma yapmadığı halde bir araştırma sonucuna dayanmayan veriler üreterek ya da değiştirerek, uygun metotlar kullanmış ve araştırma sonucunda veriler elde etmiş gibi gerçek olmayan bilimsel araştırma sonuçları yazar. Üstelik bu gerçek olmayan çalışma sonuçlarına bilimsel ve ekonomik destek de verildiğinin örnekleri vardır. Araştırmaların dergilerde yayımlandıktan sonra sahte verilere dayandığı, deneklerin sanal ortamda oluşturulduğu anlaşılan örnekler vardır. Para karşılığı makale sunan dergilerde sahtecilik daha çok görülmektedir (13).

Aşırma (İntihal-Plagiarism)

- * Başkasının fikirlerini eserini kendisine ait gibi gösterme.
- * Atıf yapmadan bir başkasının sözünü, yazısını, verilerini, fikrini kopyalama.
- * Tüm kaynakların ismini kaynakçada belirtmeme ya da yanlış kaynak bilgisi verme.
- * Bir kaynağın uzun bir kısmını alıp ister kaynak belirtilsin ister belirtilmesin kopyalayıp kendi raporunun büyük bir kısmını oluşturmak (43).

Çarpıtma (Falsification)

Araştırma kayıtlarını veya elde edilen sonuçları değiştirmek, araştırmada kullanılmayan araç/gereçleri kullanmış gibi kayıtlara geçirmek, bazılarının çıkarları istikametinde araştırma verilerini değiştirmek veya sonuçlarla oynamaktır (44).

Duplikasyon (Duplication)

Bir araştırmaya ait sonuçların birden fazla dergiye yayımlanması için göndermek veya yayımlamak. Eğer yayın birden fazla uzmanlık alanını içiyorsa ya da yayının başka bir dilde yayınlanmasında fayda görülüyorsa bu durumda her iki yayın kuruluşundan da onay almak şartıyla yayının tekrarı kabul edilir (44).

Dilimleme (Slicing)

Bir araştırmanın verilerinden araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde parçalara bölerek çok sayıda yayın yapmak (44).

Haksız Yazarlık

Eserde aktif katkısı olmadığı halde kişiyi yazarlar arasına koymak ya da aktif emeği bulunan kişileri de yazarlar arasında belirtmemek, yazar sıralamasını gerekçesiz belirlemek veya bu sırayı uygun olamayan bir biçimde değiştirmek. Yazarlık hakkının olması için çalışmanın tasarımından değerlendirilmesine kadar eserin yazımında katkı vermiş olmak gerekir (44).

Diğer Etik İhlal Türleri

- * Destek alınarak yapılan araştırmalarda destekleyen kişi, kurum veya kuruluşlar ile bunların süreçteki desteklerini açık bir biçimde ortaya koymamak,
- * İnsan ya da hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalarda etik kuralları hiçe saymak,
- * Araştırmalarda hasta haklarına saygı göstermemek,
- * Doçentlik başvurularında jüri üyelerini yanıltacak yanlış veya eksik beyanda bulunmak (44).

Tübitak Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'ne göre etik ihlal yaptığı kanıtlanan araştırmacılara aşağıdaki yaptırımlar uygulanır (45):

(1) Etik kural ihlali tespiti saptandığı durumda, eğer kurul tarafından yapılan ihlalin kasıtlı ya da ihmâl sonucu gerçekleşmediğine karar vermesi durumunda araştırmacı kurul başkanı tarafından dikkatli olması hususunda yazılı bir şekilde uyarılır.

(2) Etik kural ihlalinin kasıtlı ya da ihmâl sonucu olduğunun belgelerle ispatı durumunda; başkanlık onayından itibaren olmak üzere yapılan ihlalin ağırlığı, niteliği ve sonuçları da dikkat alınarak birey üçüncü fıkrada sayılan yaptırımlara tabii olur.

(3) Kasıt veya ihmâl ile gerçekleştirilen eylemler şunlardır:

a) “Araştırmaya destek veren kuruluşu belirtmeme” veya “Kaynak göstermeden alıntı yapmak” durumunda altı aydan bir yıla kadar,

b) “Kabul ve taahhüt bildirimine uymama” durumunda bir yıldan üç yıla kadar,

c) “Dilimleme” durumunda bir yıldan iki yıla kadar,

ç) “Uydurma”, “Aşıırma”, “Çarpıtma”, “Haksız Yazarlık”, “Kurum tarafından sağlanan kaynakları amacına yönelik kullanmamak” veya “Görevi kötüye kullanmak ya da ihmal etmek” durumlarında bir yıldan beş yıla kadar,

d) Eğer ihbar asılsız ise ihbar eden kişiye veya kişilere bu durum bildirilir ayrıca bir daha ihbar başvurusunun kabul edilmeyeceği duyurulur. Bu kişilerin bir yıl boyunca projelerinin sürdürülmemesine ve eğer proje yürürlükte ise de projenin teşvik ikramiyesinin ödenmeyeceğine dair, yaptırımın kurul başkanına önerilmesine kurul tarafından karar verilir.

(4) Yaptırım uygulanacak kişinin, kuruma önerilen, kurum tarafından desteklenme kararı olan her türlü proje, etkinlik ve bursların devam edip etmemesi, yeni başvurularının kabul olup olmayacağı, kurumun desteklediği toplantı ve kurum yayın organında sunum yapıp yapmayacağının kararı kusurun ağırlığının sonuçları da dikkate alınarak, kurulun önerisi ile başkan tarafından verilir. Sonuç kişiye yazılı olarak bildirilir. Kurum tarafından verilen ödüllendirilmelerde aday olamazlar.

(5) Yaptırım uygulanan kişi bu süre boyunca, kurumun faaliyetlerinde hakem, uzman, danışman, izleyici, editör, komite veya kurul üyeliği gibi benzer görevlerde bulunamaz. Eğer devam eden görevi varsa da önerilen yaptırımın başkan tarafından onayladığı tarih itibarıyla sona erer.

(6) Kurum yayınlarında yayımlanmış olan yazıların etik kural ihlali tespiti durumunda yazılar geri çekilir ve bu durum gerekçesiyle beraber duyurulur.

(7) Yaptırım kararı, yaptırımın uygulandığı kişinin bağlı olduğu kurum ya da kuruluşun yöneticisine “gizli belge” olarak başkanlık tarafından yazılı olarak bildirilir.

(8) Eğer kurumun etik kurala aykırı davranışı sabit olan kurum personeli varsa ayrıca ilgili mevzuata göre de işlem yapılır.

(9) Yaptırım kararı başkan tarafından onaylandığı tarihten itibaren beş yıl içinde kişi tekrar yeni bir etik kural ihlalinin tespiti durumunda yaptırım süresi yarıya kadar artar.

“Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” (2016)’ne göre etik ihlali tespit edilen ve kanıtlanan araştırmacılar veya yazarlar hakkında inceleme sonucunda yapılacak işlemler (46):

- 1- Araştırma ve yayın etiğine aykırı davranışlarda bulunduğu kanıtlanan kişiler hakkında mevzuat dâhilinde gerekli disiplin işlemleri ile birlikte diğer idari, cezai, hukuki işlemle YÖK tarafından yapılır.
- 2- Etik ihlaline konu olan eserle daha önce akademik ünvan elde edilmiş ise bu ünvanın geri alınıp alınmayacağı YÖK tarafından değerlendirilir.
- 3- Etiğe aykırı davranışların gerçekleşmesi durumunda zarar gören ya da hakları olumsuz etkilenen kişi ve kuruluşların rızasının olması kişinin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.
- 4- Bilimsel araştırmada yayın etiğine aykırı bir davranışın ispatlanması halinde YÖK tarafından yayının ortak yazarlarının çalıştıkları kamu kurum ve kuruluşlarına da bilgi verilir.
- 5- Alınan etik ihlal kararlarının en geç bir ay içinde YÖK Başkanlığına bildirilmesi gerekir.

2.4.6. Etik İhlallerin Bildirilmesi (Whistleblowing)

Whistleblowing, “malpractice”, “organizational wrongdoing”, “organizational misconduct” gibi kavramların yerine ya da bu kavramlarla birlikte kullanılmaktadır. Sözlükte whistleblowing “ıslık çalma” anlamındadır. Bu kavram İngiliz polisinin sokakta suçlu birini gördüğü zaman çaldığı düdük ile meslektaşlarına ve çevre sakinlerine haber vermesi anlamına gelmekteyken, bu kavramın örgütlerde “örgüt içi suistimal ve yolsuzluklarının ihbarı” anlamında kullanıldığı ilk kez 1971 yılında “Computer” dergisinde yayımlanan bir köşe yazısında geçtiği görülmektedir (47).

Etik ihlallerin bildirilmesi (whistleblowing) kavramı literatürde yaklaşık elli yıllık bir geçmişe sahiptir. Whistleblowing, özel ve kamu kurum kuruluşlarına zarar veren eylemlerin incelenmesini, bu davranışların açığa çıkarılmasını, unutulmuş sanılan ya da üzeri örtülmüş olayların ele alınmasını ve kamuoyunun yoğun ilgisini de içeren ve uygulamada köklü bir geçmişe sahip olan bir kavramdır (48).

Near ve Miceli (49), etik ihlalleri bildirme davranışını, “yöneticilerin etki alanında gerçekleşen, ahlaki, meşru ya da meşru olmayan uygulamaların, eski ya da

mevcut örgüt üyeleri tarafından bu durumu sona erdirebilecek kişi ya da örgütlere duyurulması” olarak tanımlanmaktadır.

Gerçek (50), etik ihlalleri bildirme davranışını, “iddia edilen sahtekârlık, hırsızlık gibi suç; ırk, din, milliyet, cinsiyet ayrımcılığı veya misillemeyi, bir kanuna, düzenlemeye, ahlaki değerlere, devlet politikasına, etik kurallara ve terbiyeye aykırı olan bir oluşumu, özellikle de toplumun esenliğini tehlikeye sokan unsurları, açığa çıkarmak ya da şikâyet etmek amacıyla yapılan eylemlerdir” şeklinde tanımlamaktadır.

Özetle etik ihlalleri bildirme davranışı; toplum içinde gerçekleşen yolsuzluk, ahlaksızlık, suistimal, meşru olmayan bir duruma katılmayı içten bir şekilde kabul etmeme davranışı olup; kişi veya toplumun bu husustaki eylemlerini değiştirebilmeyi amaçlayan genel davranışları kapsamaktadır (51).

Türkiye’de yapılmış olan çalışmalarda whistleblowing kavramı; “bilgi uçurma” (52,53), “etik sorunların ele verilmesi, gammazlamak, ispiyonlamak, ihbar etmek, jurnal etmek” (50), “organizasyonlarda yanlış uygulamalara karşı bir sivil erdem, ahlâki tepki ve vicdani ret davranışı” (54), “kurumsal iletişim ve prensiplere dayalı kurumla uyumsuzluk davranışı” (55), “ihbarcılık, uyarı verme sistemi” (56), “işletmelerde ahlâki olmayan davranışların duyurulması” (57-59), “bilgi ifşası, ihbar” (60,61), “ifşa hakkı, ihbar borcu” (62), “olumsuz durumları ifşa etme” (63), “açığa çıkarma davranışı” (64), “etik ihlallerin bildirimi” (65), “rapor etmek” (66) ifadeleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Etik ihlalleri ortaya çıkaran ve ilgili mercilere bildiren kişilere whistleblower (Etik ihlalleri bildiren) denir (67). Amerikan hükümeti whistleblower kavramını Mali Sorumluluk Projesinde “rüşvet, kötü yönetim, kanunsuzluk, yetkininin kötüye kullanımı veya kamu düzenini olumsuz etkileyecek davranışları açığa çıkaran kişi” olarak tanımlamaktadır (68).

Son 20 yıl içerisinde etik ile ilgili literatürün gittikçe genişlemesine ve sosyal ahlaki değerlere verilen önemin artmasına rağmen, ahlaki ve yasal olmayan davranışlar sıklıkla gündeme gelmektedir. Yapılan çalışmalara göre neredeyse tüm toplumda bu tür tutum ve davranışların görüldüğü belirtilmektedir (69). Bu tür etik ihlaller karşısında sessiz kalıp ilgili mercilere bildirimde bulunmayan kişiler bulunmaktadır. Fakat bir yandan da bazı kişiler bu tür olumsuz davranışlara sessiz kalmamakta, ilgili olayı toplum içindeki veya dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlara bildirmektedir (47). Görüldüğü üzere etik ihlalin bildirilmesi hususunda bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Kişi bu davranışı vicdanının sesini dinleyerek gönüllülük esasıyla gerçekleştirmektedir (54). Böyle bir durumla karşılaşıldığında bu durumun ne zaman bildirilmesi gerektiğini bilmek de önemli bir husustur. Etik ihlallerin bildirilmesi gereken unsurları kısaca sıralayacak olursak (70):

- 1- Etik ihlallere konu olan davranış, kurum içi suistimal, yolsuzluk ve ahlaka aykırı uygulamaları ve bunların ortaya çıkaracağı olumsuz durumları azaltmaya ya da tamamen ortadan kaldırmaya yönelik ise bu tür etik ihlaller bildirilmelidir. Ancak, kişiler etik ihlalleri bildirme davranışında bulunurken, bu hususta dikkatlice düşünmeleri gereklidir. Çünkü her olumsuz davranış bildirmek zorunluluğu yoktur. Örneğin; olumsuz sonuç bir kaza sonrası ortaya çıktıysa gerekli önlem alındığı takdirde sorun çözülecekse bunun bildirilme zorunluluğu yoktur. Fakat bu davranış bazı nedenlerden ötürü kasten ve süreklilik gösteriyorsa, bu durum kuruluşa ve toplumu olumsuz yönde etkileyeceğinden ötürü bu etik ihlal davranışının bildirilme zorunluluğu bulunmaktadır.
- 2- Etik ihlalleri bildiren kişinin olumsuz olarak gördüğü davranışa yakın olmalı; olayla ilgili gerekli bilgi, belge ve kanıtları toplamalı, bu olayı en şeffaf şekliyle ortaya koymalıdır.
- 3- Etik ihlallerin bildirilmesi davranışında bulunacak kişilerin, ilgili sorunu ortadan kaldıracağına emin olduğu doğru mercilere ulaştırması gerekmektedir.
- 4- Etik ihlallerin bildirilmesi davranışı, sorunu çözebilecek daha uygun ve mantıklı bir yol bulunmadığı durumda yapılmalıdır.

Türkiye’deki etik ihlalleri bildirme eyleminde bulunanları koruma adına yapılmış yasal düzenlemeler incelendiğinde, doğrudan bir hüküm olmasa da dolaylı olarak İş Kanunu m. 17/2’de yer alan karar dikkat çekmektedir. Bu kararda, “işçinin işveren hakkında kırıcı, asılsız ihbar ve isnatlarda bulunması” (m.17/2-b) ifadesi yer almaktadır. Bu karar daha çok işverenin şahsına yönelik bir maddedir. Bu karar, etik ihlalleri bildirme faaliyetleri ile ilgili yasal düzenleme ihtiyacını şu an karşılayacak bir düzeyde olmasa da, bu alandaki hukuki ihtiyacı en iyi karşılayan bir karardır. Bu karar doğrultusunda işçinin işvereni hakkında doğru olmayan ihbarları işverene derhal fesih olanağı imkânını vermektedir. Fakat bunun karşıt anlamı düşünüldüğünde, işveren

hakkındaki ihbar ve isnatların doğru olması durumunda işçiye yönelik feshin haksız olacağı sonucu çıkmaktadır. İş Kanunu'nun bu kararı sınırlayıcı bir nitelik taşımadığından ötürü bu konuda genişletici bir yorum yapılabilir. Dolayısıyla, işçinin etik ihlalleri bildirme faaliyeti doğru ise, üstte belirtilen İş Kanununun 17. maddesi doğrultusunda işçinin hukuken korunmasına imkân tanıdığını görmekteyiz (71).

2.5. Eğitim ve Öğretim Etiği

Her insan doğumdan ölüme kadar sosyal bir çevre içinde yaşamaktadır. Yaşam boyu devam eden bir davranış değişikliği süreci olarak tanımlanan eğitim, hayatımızın tüm alanında kendini hissettirmektedir. Eğitimin bu kadar geniş kapsamlı olması dolayısıyla dünyada bütün toplumlar da çeşitli eğitim problemlerinin karşımıza çıkmış olduğu görülmektedir. Bu problemlerden biri de eğitimin etik ve ahlaki boyutuyla alakalıdır (72). Eğitim ve öğretimde etik konular çok yönlü ve kapsamlı olduğundan dolayı değer sistemini gözden geçirmeyi gerekli kılmaktadır. Öğrencilerin birbirleriyle ilişkilerini ve akademisyenlerin öğrencilerle ilişkilerini kapsayan birçok etik değer bulunmaktadır (4).

Etiğin “uygulamalı felsefe” alanına yönelmesiyle birlikte sağlık alanında mesleki olarak ortaya çıkan etik problemlerle ilgili literatür çalışmalarında tartışmaların yoğun olduğu söylenebilir. Bu çalışmalarda etiğin, eğitim için önemli bir konu olduğu vurgulanmaktadır (73). Eğitim ortamındaki etik sorumlulukların ortaya konmuş olması eğitimin niteliğini iyi bir şekilde artırdığı görülmüştür (74). Sağlık eğitimcilerinin etik sorumlulukların ortaya konması için çaba sarf ettikleri açıktır. Bu çalışmalarda tıp eğitimcilerinin öğretmen, yönetici, araştırmacı ve bir sağlık çalışanı gibi birçok fonksiyonlarının olduğu kabul edilmektedir. Eğitici rolleri açısından “bireye saygı”, “yarar sağlama” ve “dağıtıcı adalet” temel etik ilkelerini esas aldıkları görülmektedir. Sawant'ın çalışmasına göre tıp eğitimcileri “idari” yani tıp eğitimcisinin yürüttüğü öğretim ve değerlendirme süreci ile “kişisel” yani tıp eğitimcisinin tutum ve davranışlarının önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır (75).

Üniversitenin toplum ve dünya karşısında yükümlülüğü, eğitim alanında bilimsel tutarlılık ve kaliteyi güvence altına almak için hiçbir tesir altında kalmamasını zorunlu kılmaktadır. Bu yükümlülüğü yerine getirebilmek için, Bolonya'da 29 Avrupa üniversitesi rektörü tarafından imzalanan “Magna Carta Universitatum”da da belirtildiği üzere (76), üniversitede bilimsel araştırmanın ve öğretimin, gerek etik gerekse

entelektüel yönden, her türlü etkiden bağımsız olması gerekmektedir. Kanada’da “Yüksek Öğretimde Öğretme ve Öğrenme Birliği” tarafından gerçekleştirilen “Üniversite Eğitiminde Etik İlkeler” çalışması, yükseköğretimde aktif görev alan eğitimcilerin etik yükümlülüklerini dokuz başlık adı altında toplamıştır (77);

- 1- İçerikte yeterli olunması,
- 2- Pedagojik yeterlik sahibi olma,
- 3- Hassasiyet gereken konularla “dürüst” ve “pozitif” bir biçimde baş etme,
- 4- Öğrenme çabası olan bireyin gelişimine katkı sağlama,
- 5- Eğitici ile öğrenen ilişkisinde “pedagojik” ve “akademik odaklanma” olmalı,
- 6- Gizlilik ilkesi,
- 7- Çalışma arkadaşlarına saygıda kusur etmeme,
- 8- Öğrenenleri eğitim/öğretim hedefleriyle uygun bir şekilde geçerli, açık ve adil değerlendirme,
- 9- Kurumun politikalarını, amaçlarını ve standartlarını bilerek ve saygı duyma.

Ayrıca Clark, eğitim ve öğretimde etiğin üzerinde durması gerektiği başlıca alanları şöyle tanımlamıştır (78):

- a) Toplumsal idealler; etik normların akademisyenler tarafından bilinmesi ve etik öğretimin uygulanması, kurumsal değerler.
- b) Akademisyen ve öğrenci ilişkisi; eşitlik, güven, saygı, tarafsızlık, gizlilik gibi kavramların hayata geçirilmesi.
- c) Akademisyen ve öğrenci arasındaki olumsuz durumların çözüme kavuşması; öğrenci özgürlüğü, akademisyen yetkinliği ve özerklikleri, karşılıklı haklar, disiplin ve yaptırımlar.
- d) Eğitim ve bilim ile ilgili konular; eğitim programının düzenlenmesi ve adil olarak değerlendirilmesi, fırsat eşitliği, grup çalışmaları, entelektüel sermaye hakları.

Büken’e göre (2) üniversitelerde en sık gözlenen eğitim etiğine aykırı tutum ve davranışlardan bahsedecek olursak;

- Eğitim ve öğretime gereken özeni ve önemi göstermemek (kendisini yenilememek),
- Derslere zamanında gelmemek ve zamanında bitirmemek,
- Ek ders ücreti için ders yükünü fazla olarak beyan etmek ve ücretini almak,
- Kendi girmesi gereken derslere yardımcısını göndermeyi daimi yapmak,
- Belirli kitap, araç gereç ve laboratuvar malzemesi maddi çıkar için talep etmek,
- Dersleri öğretmen merkezli olarak işlemek ve öğrenciyi araştırmaya teşvik etmemek,
- Derste öğrenciyi aşağılayıcı davranışlarda bulunmak,
- Sınavları uygun şekilde yapmamak ve değerlendirmede objektif olamamak, bazı öğrencilere iltimas tanımak.

Büken'e göre (2) Üniversite öğrencilerinin etik dışı tutum ve davranışları;

- Kendi yerine başka bir arkadaşını sınava sokmak,
- Kopya çekmek veya kopya vermek,
- Başkasının ödevini kendi ödeviymiş gibi vermek ya da ödevini başka birine yaptırmak,
- Tezini ücret vererek başkasına yaptırmak veya yazdırmak,
- Başkasının fikirlerini referans göstermeden kendisine aitmiş gibi sunmak,
- Arkadaşlarının akademik yükselmesini engelleyici davranışlar sergilemek,
- İltimas (Kayırmacılık) istemek,
- Toplumsal sorumluluk almamak, doğrunun yanında bulunmamak,
- Burs veya harçlık gibi maddi çıkarlar için eksik ve hatalı bilgi vermek,
- Kitap, malzeme ve materyalleri izinsiz almak ve kullanmak.

2.5.1. Eğitim Etiği İlkeleri

Öğretmenlik mesleğinin genel etik ilkeleri (79):

Profesyonellik

Profesyonellik, kişinin mesleğini uzmanlaşmış bir şekilde yapması anlamındadır. Meslek etiğinden söz etmek için öncelikli olarak öğretmenin profesyonel olması gerektiğini bilmek gereklidir. Çünkü; görevlerini belirtilen ölçüler içinde yapabilecek yeterliliğe sahip olmayan eğiticinin “meslek etiği” ilkelerine uyumu konusu içinde birçok şüpheyi barındırmaktadır. Bu nedenle “yeterlik sahibi bir öğretmen” anlamına gelebilecek profesyonellik ilkesi ile konuya girmek uygun olacaktır.

Bilgi sahibi olmak, yetenekli ve davranışsal mükemmellik, hizmeti zamanında sunmak, kaliteli bir hizmet sunmak için çabalamak/çalışmak, mesleğinin yöntem ve tekniklerini geliştirmek, mesleğini yerine getirirken kişisel bilgi ve becerilerini etkili kullanmak, mesleği ile ilgili takdir yetkisini kullanırken uygun ölçüleri esas almak, mesleğini iyi bir şekilde uygulayabilmek için öz eleştiri yaparak kendini değerlendirmek gibi davranışlar profesyonel bir eğiciye ait davranışlardır

Sorumluluk

Sorumluluk, belirlenen görevin istenilen ve beklenen bir şekilde yerine getirilmesidir. Eğitim, bireylerin yaşamlarını dolayısıyla da toplumun geleceğini doğrudan etkileyen bir alandır. Bu nedenle öğretmenlerin öğrencilerine ve topluma karşı sorumluluklarını bilmesi ve buna uygun davranması gerekmektedir.

Adalet

Öğretmen, her türlü davranışında adil olmalı ve öğrenciler arasındaki ilişkilerinde adaleti sağlamayı amaçlamalıdır. Öğrencilere eşit olarak söz hakkı vermek gibi her türlü etkinlikte adaletin sağlanması son derece önemli olmaktadır.

Eşitlik

Eşitlik, “bireysel eşitlik”, “kısmi eşitlik” ve “blokların eşitliği” açısından ele alınacak olursa:

a) “Bireysel eşitlik”: Okula kaydolun tüm öğrenciler eşittir. Okula kaydolun her öğrenci eşit haklara sahiptir ve hiçbir öğrencinin diğerinden farkı yoktur.

b) “Kısmi eşitlik”: Bazen gruplar arasında eşitliğin olması için gruplar arasında farklı uygulamaların yapılması gerekir. Kısmi eşitlikte farklı gruplara farklı davranılması unsurunu içermektedir.

c) “Blokların eşitliği”: Toplumda kadın-erkek, yaşlı-genç gibi kendiliğinden ortaya çıkmış bloklar bulunmaktadır. Bloklar arasında eşitliğin sağlanabilmesi için dezavantajlı grup için diğerinden eşitlik istenir.

Sağlıklı ve Güvenli Bir Ortamın Sağlanması

Sağlıklı/güvenli okul ortamında bulunmak bir öğrencinin temel hakkıdır. Bu nedenle eğitimcilerin dikkat etmesi gereken konulardan biri de okul ortamında düzen ve disiplini temin etmektir. Öğretmen, öğrencilerin sağlığını ve güvenliğini tehdit etme ihtimali olan her sorunu ortadan kaldırılmalıdır.

Yolsuzluk Yapmamak

Yolsuzluk maddi veya manevi çıkar sağlamak için kamu yetkilerinin yasa dışı olarak kullanımıdır. Öğretmenlerin, öğrencilerine ve topluma karşı sorumluluklarını bilerek hareket etmesi gerekmektedir.

Dürüstlük, Doğruluk ve Güven

Etik davranış, başkaları ile ilişkilerde dürüst olmayı gerektirir. Doğruluk, yaşamın ve davranışların gerçekler üzerine kurulmasını gerektirir. Gerçeği söylemek doğruluk, söze bağlı kalmak ve beklentileri gerçekleştirmek ise dürüstlüktür. Doğruluk ve dürüstlük güvenden temel almaktadır.

Tarafsızlık

Tarafsızlık, insanın bireyleri ya da nesneleri olduğu gibi görebilmesi ve bunu kendi istek ya da korkularını devreye sokmadan aradaki farklılığı ayırabilmesidir. Nesnel olabilmek bireyin duygularıyla değil aklı ile hareket etmesini gerektirir.

Mesleki Bağlılık ve Sürekli Gelişme

Kurumsal bağlılık, işçilerin çalıştığı kuruma olan bağlılığının gücü olarak tanımlanmakta olup işçinin kurum üyeliğini sürdürmeleri ve kurumda kalmak istemeleridir. Kuruma bağlı işçiler çalıştığı kurumdan etkilenirler ve amaçların gerçekleştirilmesi için ortaklaşa bir çaba gösterirler. Eğitici, kendi mesleki bağlılığının

ve kişisel gelişiminin yanında öğrencilerinin de bu manada gelişimine katkı sağlamalıdır.

Saygı

İnsan olmanın gereği olarak değerli olmak icap eder. İnsani değerler kişilerarası ilişkilerde önem taşımaktadır. Canlı varlıklardan en gelişmiş olan insan, düşünebildiği, akıl yürüttüğü ve iletişim kurabildiği için değerlidir.

Kaynakların Etkili Kullanımı

Eğiticilerde olması gereken başka bir etik davranış da kurumsal ve kamu kaynaklarını etkili bir şekilde kullanmaktır. En değerli kaynak zamandır. Bu yüzden ders saatini etkili bir şekilde kullanmak öğrencilere en üst düzeyde yarar sağlayacaktır.

2.5.2. Üniversitede Etik Kültürü ve Akademik Etik Eğitimi

Üniversitelerde etik eğitimi özenle üzerinde durulması gereken unsurlardan biri olmakta olup ayrıca etik eğitimiyle birlikte sayıca artan etik kurulların varlığı üniversitelerin gelişiminin uzantısı şeklindedir. 2004 Eylül ayında İzmir’de gerçekleştirilen 1. Ulusal Mühendislik Kongresinde ki bildirilerden biri olan mühendislikte etik konulu bildirisinin sunumu yapan Türkiye Etik Değerler Merkezi Vakfı (TEDMER) Başkanı “Türkiye’nin son zamanlarda etik kavramını sıklıkla kullandığını duymaktayız. Etik kavram olarak yeni mi karşımıza çıktı yoksa toplum yeni mi bu kavramla karşılaşılıyor” sorusunu dile getirmektedir. Son yıllarda yaygın olarak bireysel etik, yönetsel etik, örgütsel etik, siyaset etiği, iş ve meslek etiği gibi neredeyse çoğu konuda yeni etik kategoriler karşımıza çıkmaktadır (80).

Kurumsal olarak üniversitelerde etik eğitimleri planlanmalı ve çalışan tüm personele etik davranış becerisi kazandırılmalıdır. Bu planlanan eğitimlerde ilk olarak etik ölçütleri belirlenmeli ve kurum bünyesinde görev alan herkesin öğrenmesi sağlanmalıdır (81). Weber’e göre (4,82) etik eğitimi ahlaki değerlendirmelerde olgunluğa neden olmaktadır. Etik eğitimi; yapılacak olan şeyin doğru olup olmadığının farkına varmak ve bu doğru olan şeyi yapmaya söz verebilmekle beraber bireylerin doğruyu yapmaya kâfi hale getirilmesi gibi niteliklere sahip olmasına yardım etmektedir (4).

Aydın’a göre (4) bir üniversitede etik kültürün geliştirilmesi için yapılabilecek uygulamalar şöyledir;

- * Uygulanabilir etik davranış kuralları oluşturulmalıdır. Üniversitelerdeki personel ve öğrenciler için etik normlar belirlenmeli bu normlar ilan edilmelidir.
- * Devamlı etik eğitimleri düzenlenmelidir.
- * Etik ilkeler ve davranışların üniversite içinde sürekli ve düzenli konuşulması ve paylaşılması sağlanmalıdır.
- * Etik şikâyet ve danışma hattı kurulmalıdır.
- * Üniversitelerin etik eylem planları yapılmalı ve uygulanmalıdır.
- * Etik ilkeler konusunda öncülük eden, etik kültürü yaşatan kişiler ödüllendirilmelidir. Bu noktada önemli olan unsur kişilerin kişiliği değil etik davranışın ödüllendirilmesidir.

2.6. Etik Kurullar

Günümüzde yaşamın en önemli bileşenlerinden biri olan etik olgusu dolayısıyla etik kurulların sayısı da gittikçe artmaktadır. Bu etik kurulların artması farkındalık manasında oldukça önemlidir. Gelişmişlik düzeyine göre her ülkenin etik kuralları meydana gelmekte ve sosyal hayat içinde yerini almaktadır. Etik, kurumların sürekli kendini değiştiren ve dinamik bir şekilde varlığını sürdüren yapısı içerisinde bulunmalıdır (83). Etik kültürün yerleşmesinde ilk adım, etik yönetim ve organizasyon yapılarının oluşturulması olmalıdır (34).

Etik kurullar, uygulama sırasında ortaya çıkan etik sorunların ortaya çıkarıldığı, tartışıldığı ve bu problemlere çözüm önerilerinin sunulduğu kurumsal organizasyonlardır. Etik kurulların amacı, mevcut uygulamalarda ikilemlerin olduğu etik problemleri belirlemek ve bunlara çözüm önermektir. Danışmanlık görevi yürüten yapılardır. Bundan dolayı kararlar verilirken dikkat edilmesi gereken temel kaygı engellemek veya kontrol altına almaktan çok, yapıcı olan eleştiriler ve uygulanabilir tavsiyelerde bulunmak olmalıdır. Etik kurullar, etiğe uygun davranışta bulunmak ve eylemlerini haklı gerekçelerle desteklemek isteyen araştırmacıların bilgilendirilmesini sağlayıp, onlara yol göstermeli ve faydalı olmayı amaçlamalıdır.

Etik kurulların eğitim etkinlikleri düzenleme, kurumsal eylemlere yönelik etik ilkeleri ve politikaları belirleme, etik değer çatışmaları ya da ikilem içeren sorunların çözümüne katkı sağlama, etik danışmanlık, bilimsel bilginin üretimi, araştırma/yayın

etiği açısından değerlendirmelerde bulunma, klinik ilaç araştırmalarının etik açıdan incelenmesi gibi vazifeleri vardır (84). Oluşturulan etik kurulların etkili ve yeterli bir şekilde faaliyet gösterip göstermedikleri konusu ise tartışmalı bir sorun olarak bulunmaktadır (85).

Etik kurullar, farklı ülkelerde birbirinden farklı nedenlerden dolayı ortaya çıkmıştır. İlk etik kurulların ortaya çıkma nedenleri; tıbbi uygulamalarla ortaya çıkan etik problemler, etik dışı olan tıbbi pratiklerin önlenmesi, tıp araştırmacısı/denek hakları, hasta hakları, yapılan araştırmalarda etik açıdan uygunluğu gösteren onayın alınması şeklinde sayılabilir. Yaşamın her alanında etik yapılaşmanın olması kurul sayılarının da zamanla artmasını sağlamıştır (86).

Tıptaki gelişmelerle birlikte, her geçen gün farklı bir etik ikilem ile karşı karşıya kalınmaktadır. Karşılaşılan etik ikilemlerde karar verebilmek, sağlık profesyonelleri için olduğu kadar hasta ve hasta yakını bakımından da zor olmaktadır. Tıptaki gelişmelerin hızına yetişilmiyor olması insanlık için sağladığı yararın yanı sıra, bazı durumlarda kişileri ve hatta toplumu da birtakım değerler arasında tercih yapmaya zorlamaktadır. Tıbbi uygulamalarda karşılaşılan etik problemler konusunda sağlık profesyonelleri, hasta ve hasta yakınına karar verme aşamasında yardımcı olmalı, bu nedenle bu aşamalarda disiplinler arası kurumlara ihtiyaç duyulmuş ve etik kurullar ortaya çıkıp bu işlevi yerine getirmeye başlamıştır. Etik kurullar işlevlerine ve ele aldıkları konulara göre iki gruba ayrılmaktadır. Ele aldıkları konulara göre etik kurullar da kendi içinde araştırma etik kurulları ve hastane etik kurulları olarak iki sınıfa ayrılmaktadır (87). Araştırma etik kurulları, insanlar üzerinde yapılacak olan araştırmalarla ilgilenmektedir. İnsan üzerinde yapılacak araştırmalara belli şartlar çerçevesinde onay vermektedir. Hastane etik kurulları ise tıbbi uygulamalarda karşılaşılan etik sorunlarda karar vermek üzere sağlık profesyonellerine, hasta ve hasta yakınına danışmanlık hizmeti vermektedir. Kısaca, araştırma etik kurulları tıbbi araştırmaların bilimsel ve ahlaki yönleri ile alakalıyken, hastane etik kurulları ise tıbbi uygulamaların etik ve ahlaki yönleri ile alakalıdır (88). Ülkemizde hali hazırda hastane etik kurulları bulunmamaktadır.

2.6.1. Üniversitelerde Etik Kurullar

Günümüzde bilimin merkezi olarak kabul edilen üniversitelerde etik kurul yapılanmaları gittikçe artmaktadır. Kanun ve yönetmelikler, niversitelerimizdeki etik

kurullarının oluşturulmasında yasal dayanak olmaktadır. Üniversitede etik kurul denildiği zaman son yıllara kadar ilk akla gelen kurullar, insan araştırmaları etik kurulları ve hayvan deneyleri etik kurullarıdır (84). Oysa ki örneğin Boğaziçi üniversitesinde; öğrenci etik kurulları, çevre etik kurulları, üniversite yaşamı etik kurulları ve cinsel tacizi önlemeye yönelik gibi kurullar bulunmaktadır (84, 89).

Akademisyenlerin birbirleriyle olan etkileşimleriyle birlikte, disiplinlerin tümü etiğin önemle üzerinde durması gereken konular arasında yer almaktadır. Üniversitelerde, çağdaş yönetimin olduğu alanlar için etik yapılanma oldukça önem arz eder.

Üniversite etik kurulları;

1) Üniversite bünyesinde gerçekleştirilen her çeşit bilimsel araştırma ve çalışmaları, üniversite fonları tarafından desteklenen ve üniversiteye bağlı olarak yürütülen bilimsel araştırma ve geliştirme projeleri, üniversitedeki bilimsel toplantı ve etkinlikler ile ilişkili araştırma etiği konularını,

2) Ulusal veya uluslararası dergilerde, herhangi bir yayın organında yayımlanan ya da yayımlanması için gönderilen her yayınla alakalı olan yayın etiği konularını,

3) Üniversite bünyesinde görev alan akademik ve idari personelinin hizmet etiği ile ilgisi olan eylemlerini,

4) Eğitim etiği temel unsurlarını,

5) Üniversite yaşamı etik normlarını,

6) Üniversitenin toplumsal sorumluluklarını yerine getirirken ortaya çıkan etik konuları,

7) Üniversitenin iç ve dış katılımcılarıyla ilişkilerinde ortaya çıkabilecek etik problemleri,

8) Üniversitenin farklı birimleri arasındaki temaslarda ortaya çıkabilecek etik problemleri,

9) Etik kurulların vazifeleri ve çalışma şekli,

10) Etik kurula yapılan müracaatları ve değerlendirme süreçlerine ilişkin konuları, kapsamaktadır.

Üniversite etik kurulları, üniversitenin toplum ve paydaşlarıyla olan irtibatlarında etik problemlerde, etik normlar doğrultusunda, yeterli delillere dayalı bir değerlendirme yapar ve kararını bildirir; gerektiği takdirde yeni normlar meydana getirir ve bunların uygulanma biçimlerini belirler, üniversite temel etik ilkeleri ve politikalarını geliştirir, üniversitede etik kültürünün yaygınlaşması için eğitim çalışmaları düzenler, üniversitede ortaya çıkan etik sorunları değerlendirerek icap ediyorsa uzman etik kurulların oluşturulması için rektörlüğe tavsiyede bulunur. Etik kurul değerlendirme yaptığı, karar aldığı ve öneri sunduğu tüm etik konu ve problemlerde gizlilik ilkesine uyar ve tüm bu bilgi ve dokümanları saklar (84).

Etik kurulların verimli bir şekilde çalışması için, etik kodların yazılı olarak ortaya konması ve bu konuda akademisyenlerin uzmanlar tarafından bilinçlendirilmesi oldukça önem arz etmektedir (90).

2.7. Etik Kodlar

Antik dönemlere bakıldığında meslek etik ilkeleri diyebileceğimiz belgeler genellikle dua ve yemin şeklindedir. Dua, sorumlulukların yerine getirilmesi için ilahî yardım isteme iken yemin ise mesleğe başlarken sorumluluklarını üstlenmeye söz vermeyi içermektedir. Bilinen en eski ve ünlü mesleğe girişteki yemin metni “Hipokrat Andı” olmuştur. Etik kod ise ayrıntılı olarak meslek üyelerinden beklenen etik idealler ve davranışlardır (4) Pearson ve Nelson etik kodu, “kişilerin zihninde anlamlar oluşturmak için kullanılan sembollerin sistematik bir şekilde düzenlenmiş halidir” şeklinde tanımlarken (91), Pater ve Gills (92) ise etik kodların tanımını; “ahlaki standartlar, temel değerler ve prensipler, kuruluşların etik uyumunu gösteren, iş görenlerin davranışlarına rehberlik etmesi amacıyla oluşturulan resmi ve yazılı olan dokümanlar” şeklinde yapmıştır. Pritchard’a göre etik kodlar, bir meslek grubunun üyesi kalabilmek için uyulması gereken bilinçli davranış şartlarıdır. Kodlar ister yazılı olsun ister olmasın önceden oluşturulmuş değerlerden oluşur ve bu değerlerde eğitim yoluyla kazanılır. Bu anlamda etik kodlar üyelerin etik değer çizgilerini çizer. Etik kodlar mesleklerin genel ilkelerini belli edeceği için oldukça önemli olmuştur (93).

Etik bir koda sahip olmak her durumda tüm problemlerin çözüleceği anlamına gelmez (91, 94). Çünkü etik kodların işlevselliğini arttırabilmek için üyelerin bu konuda devamlı ve programlı bir şekilde eğitim ile bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Performans değerlendirmesi yaparak kurumların yön tayin etmesinde etkili olacak

faktörlerin tespiti yapılmalıdır (91). Merkezi Londra’da olan Institute of Business Ethics tarafından yapılan çalışmalarda, tek başına etik kodların yeterli olmayacağı vurgulanmaktadır. Çalışanların çoğunlukla yaşayabileceği etik sorunları çözebilme ve etik kodların çalışanlara duyurulduktan sonra geri bildirimlerinin önemli olduğu açıktır (95).

Meslek etiği kodlarının üç fonksiyonu bulunmaktadır. Bunlar; mesleğin hedeflerinin toplum ve meslek üyeleri arasında paylaşılmasını sağlamak, meslekteki etik eylemlere rehberlik etmek, beklenen standarttın altındaki davranışları denetime almak ve uygun davranışların da geliştirilmesini sağlamaktır (79). Akademisyenlik mesleğinde etik kod, bilimin gelişmesi ve saygınlığın koruması için oldukça gerekli ve önemlidir. Akademisyenler, mesleki etik ilkeler doğrultusunda davrandıkça mesleğin önemi de bu orantıda artmaktadır (91).

2.7.1. Etik Kodların Sınıflandırılması

Etik kodlarının sınıflandırılması için birden fazla yöntem bulunmaktadır. Kodların sınıflandırılması etkileme gücüne göre beş farklı şekilde yapılmaktadır (96):

- 1- Esnek kodlar; bireylerin davranışlarına rehberlik ederler, yoruma açıktırlar ve kurumları farklı yollara yönlendirebilirler.
- 2- Katı/düzenleyici kodlar; normatif kod tipinde olup çoğu zaman “yapmalı ve yapmamalı” tarzı ifadelerle karşılık gelir.
- 3- Eğitimsel etik kodlar; etik farkındalığı olan eğitim kurumları tarafından uygulanmaktadır. Bu etik kodların amacı, etik bir sorunla karşılaşıldığı zaman bu kodlardan ne şekilde ve nasıl yararlanılabilir sorusuna cevap vermektir.
- 4- Altın ilkeler yaklaşımında; “şimdi veya gelecekte kurumumu utandıracak ve kurumuma zarar verecek hiçbir davranışta bulunmayacağım” veya “başkalarının bana yapmak istemediklerimi zorla yaptırmasına izin vermeyeceğim” şeklinde ifadelerle temellendirilmektedir.
- 5- Soru cevap yaklaşımında; bireylere, problemleri kararlarla yüz yüze geldikleri zaman yardımcı olmak üzere soru sorulup cevaplanması istenerek yapılan kişisel değerlendirme ile alakalıdır.

2.8. Bilim ve Araştırma Etiğine İlişkin Belge ve Sözleşmeler

2.8.1. Dünya Tıp Birliği Helsinki Bildirgesi

İkinci Dünya Savaşında insanlar üzerinde zorla yapılan deneylerden ve bu deneylerin insan onuru ile bağdaşmayan sonuçlarından ötürü insanlık, tıp alanında da büyük acılar yaşamıştır. Bu olumsuz durumların tekrar yaşanmaması için klinik araştırmalarda gönüllü katılımı ve sağlık profesyonellerine yönelik rehberlere gereklilik oluşmuştur. Helsinki Bildirgesi, biyoetik açıdan değerlendirildiği zaman Dünya Tabipler Birliği'nin kurulma sürecini tarihsel anlamda önemli kılmaktadır. İkinci Dünya savaşı esnasında, müttefik doktorların kendi ülkelerindeki sağlık sorunlarını, tıbbi uygulamalarını ve tıp eğitimlerini tartıştıkları bir merkez olan İngiliz Tıp Birliğini kurmuşlardır. İngiliz Tıp Birliği Eylül 1946'da yapılan bir toplantıda uluslararası hale gelerek ismini Dünya Tıp Birliği olarak değiştirmiştir. Yasal düzenlemelerle beraber 18 Eylül 1947'de o zamanki ismi ile Türk Tabip Odası'nın da katılımıyla ilk genel kurul gerçekleştirilmiştir.

Savaş sona erdikten sonra yaşanan acı tecrübeler ve mevcutta ki düzenlemelerin yetersiz olması nedeniyle Dünya Tabipler Birliği bünyesinde 1952'de Tıp Etiği Komitesi kurulmuştur. Tıp Etiği komitesi; araştırmalarda gönüllülerin yer alması ve sağlık profesyonellerine yönelik rehberlerin oluşturulması ile ilgili çalışmalara başlamış ve 1961'de bir metin hazırlanmıştır. 1964 yılında oluşturulan bu taslak metne Helsinki şehrinde bir araya gelen Dünya Tıp Birliği 18. genel kurulunda son düzenlemeler yapılmıştır. 1964 Helsinki - Finlandiya'da benimsenen bildiriden sonra 29, 35, 41, 48, 52, 53, 55, 59. ve son olarak da 64. Dünya Tabipler Birliği 2013 yılında Brezilya'da son düzenlemelerini yapmıştır (97).

2.8.2. Belmont Raporu

1974 yılında Birleşik Devletler Kongresi, Biomedikal ve Davranış Araştırmalarında İnsan Deneklerin Korunması için Ulusal Komisyon düzenlenmesini onayladı (98). İnsanların üzerinde zorla yapılan deneyler nedeniyle insanoğlunun çektiği acıları gidermek için bu komisyon tarafından yapılan çalışmalardan biri de 18 Nisan 1979 yılında kabul edilen Belmont Raporu'nun kabulüdür. Bu raporda ilk kez insanlara yönelik olan bilimsel araştırmaların etik gerekçeleri belirlenmiştir. Bu raporda üç temel etik ilke olan; özerkliğe saygı, yararlılık ve adalet ilkesi benimsenmiştir (99). Rapor ayrıca bu etik ilkelerin uygulanması ile alakalı olarak da aydınlatılmış onam,

yarar ve risklerin değerlendirilmesi, deneklerin seçilmesi olarak üç başlık halinde düzenlenmiştir (100). Günümüzde Belmont Raporu, araştırmaların temel etik değerlerini ne kadar karşıladığını belirlemek için Amerika Birleşik Devletleri Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı bünyesinde yürütölen, insan denekleri olan bilimsel araştırma tekliflerini değerlendiren kurumsal inceleme kurulları IRB'ler (institutional review board) için temel bir kaynak olarak devam etmektedir (101).

Jennifer Sims tarafından yazılan "Belmont Raporunun kısa bir incelemesi" başlıklı makalede, bir çalışmaya katılan gönüllü bireylerin birincil bakıcıları olan hemşirelerin katılımcıların haklarını savunabilmek için yapması gereken 7 unsuru şöyle belirtir:

- 1) Yapılan bilimsel çalışmanın bir IRB tarafından onaylanmış olduğundan emin olun.
- 2) Hasta bireyden aydınlatılmış onam alın.
- 3) Hastanın yapılacak çalışmayı kapsamlı bir şekilde anladığından emin olun. Eğer anladığını düşünmüyorsanız çalışmanın koordinatörü ile iletişime geçin.
- 4) Hastanın deney için zorlanmadığından ve gönüllü olduğundan emin olun.
- 5) Klinik araştırmada belirtilmeyen etkilerine karşı her zaman dikkatli olun.
- 6) Hastanın kimliğinin mahremiyetine dikkat edin.
- 7) Tüm hasta bireylerin alması gereken minimum bakımı almasını sağlayın (101).

2.8.3. Nuremberg Kodu

İkinci Dünya Savaşından sonra Alman hekimler savaş suçlusı suçlanmasıyla Nuremberg mahkemelerinde yargılandılar. Alman hekimlerin savunmalarında “sadece emirleri yaptık” ifadelerinde bulunmaları üzerine mahkeme suçlamaları, kanıtları ve savunmaları değerlendirmede kullanacakları etik bir kodları olmadığı için bu karar vermede oldukça güçlük yaşadı. Bu olaydan sonra insan üzerine yapılacak bilimsel araştırmalarda kılavuz niteliğinde olacak on maddeden oluşan bir etik kod kabul ettiler (102). Nuremberg kodunun araştırmalarda uyulması gereken şartlarını içeren on temel ilkeye bakacak olursak (103);

- 1) Araştırmadaki kişilerin gönüllü olması,
- 2) Deney; toplumun yararına olmalı, bilimsel olarak verimli sonuçlar ortaya çıkaracak uygun yöntemlerle yapılmalı,
- 3) Deney önce hayvanlar üzerinde yapılmalı ve sonrasında insan denemeleri bu sonuçlara göre düzenlenmeli,
- 4) Deney, gereksiz fiziksel ve zihinsel yaralanmalara sebep olacak risk içeriyorsa kaçınılmalı,
- 5)  l m ya da sakatlık yaratabilecek deneylerin insanlara uygulanmaması,
- 6) Zararın derecesi, deneyle üzülecek sorunun insanlığa yararını asla aşmaması,
- 7) Deney sırasında oluşabilecek yaralanma veya ölüm risklerine karşı korumak için uygun önlemler alınmalı,
- 8) Deney, sadece bilimsel olarak yetkin kişiler tarafından yapılmalı ve gerekli  zen gösterilmeli,
- 9) Deney süresince deneklerin, fiziksel veya zihinsel durumları deneyin devamına el vermediği bir seviyeye ulaştıysa deneklerin deneyden çekilme haklarının bulunması,
- 10) Deney, denek için yaralanma veya ölüm görülme riski ortaya  ıkardı ında görevli araştırmacı tarafından sonlandırılmalı.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırmanın Türü

Bu araştırma, tanımlayıcı araştırma türündedir.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi akademisyenlerine, Temmuz- Ekim 2021 tarihleri arasında yapıldı.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Malatya İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde görev yapan 440 akademisyen (Prof.Dr., Doç.Dr., Dr.Öğr. Üyesi, Araştırma Görevlisi) oluşturmaktadır.

Örneklem;

Alınan örneklem sayısının yeterli olduğu güç analizi ile desteklenmektedir. Power analiz, örneklem büyüklüğünün istatistiki gücünü hesaplar (104). Bir araştırmanın tasarım aşamasındaki güç analizinin amacı, ana kütlede var olduğu düşünülen etkinin, mümkün olan en yüksek olasılıkla belirlenebilmesini garantilemektir (105). Bu çalışmanın örneklemi power analiz ile belirlendi. G*power 3.1 programı kullanılarak yapılan hesaplamaya göre; 0.41 etki büyüklüğünde, 0.05 yanılma payında, 0.95 güven düzeyinde, 0.95 evreni temsil gücüyle örneklem büyüklüğü 120 olarak tespit edildi (104). Cohen, 0.90-0.99 arasında değişen power değerlerinin hesaplandığı örneklem büyüklüğüne ulaşılması gerektiğini açıklar (105). Bu çalışmanın örneklemi, üç aylık dönem sonunda çalışmaya katılmayı kabul eden 123 akademisyen oluşturmaktadır.

3.4. Araştırmaya Dahil Edilme Kriteri

Malatya İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde akademisyen olarak görev yapıyor olmak.

3.5. Verilerin Toplanması

Veriler Temmuz-Ekim 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Verileri toplamak için araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Akademik Etik Değerler Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi akademisyenlerine yüz yüze görüşülerek çalışmanın amacı anlatılıp onamları alındıktan

sonra araştırmacı tarafından hazırlanan anketin doldurulması istenmiştir. Anket formunun doldurma süresi ortalama 10-15 dakikadır.

3.6. Veri Toplama Araçları

Veriler, “Kişisel Bilgi Formu” ve “Akademik Etik Değerler Ölçeği” kullanılarak toplandı.

3.6.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup katılımcıların ne kadar süredir akademisyen olarak görev aldıkları, unvanları, yaşları, cinsiyetleri, klinikte çalışma deneyimleri olup olmadığı, yayınlanmış ulusal- uluslararası makalelerinin olup olmadığı, akademik etik hakkında yeterince bilgi sahibi olup olmadıkları ve bu konularla ilgili karşılaştıkları deneyim ve önerilerinin olup olmadığı ve etik dışı davranışla karşılaşıldığında şikâyet edip etmeyeceğine dair sorular içermektedir. Toplam 10 adet sorudan oluşmaktadır.

3.6.2. Akademik Etik Değerler Ölçeği

Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Sevim (2014) tarafından yapılmıştır. Ölçek, 5’li Likert tipi derecelendirme ölçeği formatında hazırlanmıştır. Ölçek toplamda 50 sorudan ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; 9 madde Bilimsel araştırmaya yönelik değerlere, 10 madde Meslektaşına yönelik değerlere, 9 madde Çalışılan kuruma yönelik değerlere, 8 madde Topluma yönelik değerlere, 14 madde Öğretim sürecine yönelik değerlere ait sorulardan oluşmaktadır. Cronbach Alpha değeri 0,864 olarak bulunmuştur. AEDÖ’den alınabilecek en yüksek değer 250, en düşük değer ise 50’dir. Ölçeğin 20’si olumsuz (45, 44, 51, 48, 46, 37, 57, 38, 13, 17, 14, 16, 25, 2, 33, 30, 59, 42, 4, 31. Maddeler), 30’u olumlu olmak üzere 50 madde yer almaktadır.

3.7. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadaki verilerin analizleri “SPSS” (Statistical Program in Social Sciences) 25 programı ile yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluk testleri yapılarak parametrik ve parametrik olmayan yöntemlerden hangisinin kullanılacağı tespit edilmiştir. Araştırmaya alınan verilerin normal dağılıma uyup uymadığı “Kolmogorov Smirnov Testi” ile kontrol edilmiştir.

Karşılaştırma testleri için anlamlılık düzeyi (p) 0.05 olarak alınmış olup değişkenlere ait değerler sayı ve yüzde olarak verilmiştir. Parametrik verilerde sonuçlar ortalama ve standart sapma ile parametrik olmayan verilerde ise sonuçlar medyan ve en büyük – en küçük değerler ile verilmiştir. Karşılaştırmada hangi test sonucuna bakılacağına karar vermede varyans homojenliği Levene testi ile kontrol edilmiştir ($p>0.05$).

Bağımsız ikili gruplarda karşılaştırmalar; normal dağılım varsayımı sağlanmadığı için Mann Whitney Testi ile yapılmıştır.

Bağımsız çoklu gruplarda; normallik varsayımı sağlanan verilerde gruplar arasındaki karşılaştırmalar ANOVA testi ile yapılmıştır. Gruplar arasında bulunmuşsa, farkın hangi gruplar arasında olduğunu Duncan Testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Normal dağılım sağlanmayan bağımsız çoklu gruplarda karşılaştırmalar Kruskal Wallis Testi ile yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğinin hesaplamak için Cronbach α katsayısı kullanılmıştır.

3.8. Araştırmanın Etik İlkeleri

“İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulu’ndan” etik onay alınmıştır. Ayrıca araştırmanın yapılabilmesi için “İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığından” yazılı izin alınmıştır. Araştırmaya katılan bireylerden onam alınarak; bireyler kendisine ait bilgilerin başkaları ile paylaşılmayacağı, araştırmaya katılmakta özgür oldukları ve istedikleri zaman araştırmadan çıkabilecekleri konusunda bilgilendirilmiştir. Bu sayede “gizlilik” ve “bilgilendirilmiş onam” ilkelerine uyulmuştur. Ayrıca akademik etik değerler ölçeğini kullanabilmek için Geliştiren/Uyarlayan Sorumlu Yazar Oğuzhan Sevim’den mail yoluyla izin alınmış olup böylece “dürüstlük, insan onuruna ve emeğine saygı” ilkelerine uyulmuştur.

3.9. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Genellenebilirliği

Araştırmada örneklemin sadece İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi akademisyenlerinden oluşması, sonuçların sadece araştırmanın yapıldığı gruba genellenebilmesi araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

4. BULGULAR

Bu bölümde İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi akademisyenlerinin etik algısının değerlendirilmesi amacıyla yapılan araştırmadan elde edilen bulgular sunulmuştur. Çalışmaya katılan katılımcılara ait kişisel bilgiler sayı ve yüzde olarak hesaplanmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. 1. Demografik Bilgiler

Değişken	Grup	Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	51	41.5
	Erkek	72	58.5
Yaş	23-30 Yaş	31	25.2
	31-40 Yaş	42	34.1
	41-50 Yaş	28	22.8
	51-60 Yaş	17	13.8
	60 Yaş Üzeri	5	4.1
	Araştırma Görevlisi	58	47.2
Unvan	Dr. Öğr. Üyesi	16	13.0
	Doçent	20	16.3
	Profesör	29	23.6
	0-1 yıl	10	8.1
Görev Süresi	1 - 5 yıl	51	41.5
	5- 10 yıl	23	18.7
	10 yıl üzeri	39	31.7
Klinik Görevi	Evet	80	65.0
	Hayır	43	35.0
Uluslararası Makale	Evet	78	63.4
	Hayır	45	36.6
Ulusal Makale	Evet	91	74.0
	Hayır	32	26.0
Etik Hakkında Bilgi	Evet	90	73.2
	Hayır	33	26.8
Karşılaşılan Etik İhlal	İntihal	3	2.4
	Sahtecilik	1	0.8
	Haksız Yazarlık	13	10.6
	Dilimleme	1	0.8
	Yok	105	85.4
Etik Dışı Şikayet	Evet	86	69.9
	Hayır	37	30.1

Çalışmaya alınan katılımcıların “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, meslektaşına yönelik etik değerler,

çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için aldıkları en düşük, en yüksek puanlar, ortalama puanlar, puanlara ait standart sapma değeri ve Cronbach alpha (α) değeri hesaplanmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.2. Akademik Etik Değerler Ölçeğine Ait Tanımlayıcı İstatistikler ve Güvenirlik

Değişkenler	Ort $\pm$ ss	ENK	ENB	Cronbach Alfa
Bilimsel Araştırmaya	36.63 $\pm$ 4.94	18	45	0.761
Meslektaş	40.33 $\pm$ 4.54	16	49	
Çalışılan Kuruma	34.25 $\pm$ 4.29	23	45	
Topluma	29.55 $\pm$ 5.07	22	40	
Öğretim Sürecine	56 $\pm$ 4.61	36	65	
AEDÖ Toplam	196.76 $\pm$ 16.27	155	250	

Ort; Ortalama, ss; standart sapma, ENK; alınan en düşük puan, ENB; alınan en büyük puan

Katılımcıların AED ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 196.76 ± 16.27 standart sapma, ölçekten alınan en düşük puan 155 en yüksek puan ise 260 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin Cronbach α katsayıları incelenirse boyutların güvenilirliklerinin yüksek olduğu görülmektedir (106).

Çalışmaya alınan katılımcıların “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, meslektaş yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda yaş grupları arasında fark olup olmadığı test edilmiş ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.3. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması

Ölçek Boyutları	Grup	Ort ± ss	Test Değeri	p Değeri
Bilimsel Araştırmaya	23-30 Yaş	35.29 ± 5.06	1.808	0.132
	31-40 Yaş	36.02 ± 5.18		
	41-50 Yaş	38.29 ± 4.41		
	51-60 Yaş	37.82 ± 4.71		
	60 Yaş Üzeri	36.6 ± 3.78		
Meslektaş	23-30 Yaş	37.87 ± 5.34	3.330	0.013*
	31-40 Yaş	41.4 ± 4.3		
	41-50 Yaş	40.96 ± 3.91		
	51-60 Yaş	40.94 ± 3.34		
	60 Yaş Üzeri	40.8 ± 3.56		
Çalışılan Kuruma	23-30 Yaş	32.84 ± 4.4	1.700	0.155
	31-40 Yaş	34.07 ± 4.76		
	41-50 Yaş	35.21 ± 3.67		
	51-60 Yaş	35.65 ± 3.59		
	60 Yaş Üzeri	34.4 ± 3.36		
Topluma	23-30 Yaş	29.48 ± 8.16	0.163	0.957
	31-40 Yaş	29.33 ± 3.53		
	41-50 Yaş	29.39 ± 3.76		
	51-60 Yaş	30.47 ± 3.61		
	60 Yaş Üzeri	29.6 ± 2.07		
Öğretim Sürecine	23-30 Yaş	54.84 ± 5.94	1.075	0.372
	31-40 Yaş	56.43 ± 4.23		
	41-50 Yaş	55.79 ± 3.53		
	51-60 Yaş	57.53 ± 4.47		
	60 Yaş Üzeri	55.6 ± 3.78		
AEDÖ Toplam	23-30 Yaş	190.32 ± 19.82	2.020	0.096
	31-40 Yaş	197.26 ± 15.55		
	41-50 Yaş	199.64 ± 13.55		
	51-60 Yaş	202.41 ± 13.08		
	60 Yaş Üzeri	197 ± 14.54		

Ort; Ortalama, ss; standart sapma, Test değeri; ANOVA Testi F değeri, *p<0.05; gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda yaş grupları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir (p>0.05, Tablo 4.3).

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutu meslektaşına yönelik etik değerler için alınan puanlarda yaş grupları arasında istatistiki

olarak anlamlı farklılık görülmüştür ($p<0.05$, Tablo 4.3). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu Duncan Testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır.

- “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutu meslektaşına yönelik etik değerler için alınan puanlarda 23-30 yaş olanlar ile 30-40 yaş olanlar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmüştür ($p=0.008<0.05$).
- Ancak yapılan diğer ikili karşılaştırmalar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0.05$).

Çalışmaya alınan katılımcıların “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, meslektaşına yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda unvanlar arasında fark olup olmadığı test edilmiş ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.4. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Unvanlara Göre Karşılaştırılması

Ölçek Boyutları	Grup	Ort $\pm$ ss	Test Değeri	p Değeri
Bilimsel Araştırmaya	Araştırma Görevlisi	35.19 $\pm$ 5.30	3.447	0.019*
	Dr. Öğr. Üyesi	37.19 $\pm$ 3.35		
	Doçent	38.00 $\pm$ 5.19		
	Profesör	38.24 $\pm$ 4.04		
Meslektaşına	Araştırma Görevlisi	39.03 $\pm$ 5.20	3.340	0.022*
	Dr. Öğr. Üyesi	41.94 $\pm$ 2.79		
	Doçent	40.85 $\pm$ 4.36		
	Profesör	41.66 $\pm$ 3.25		
Çalışılan Kuruma	Araştırma Görevlisi	32.74 $\pm$ 4.56	5.056	0.002*
	Dr. Öğr. Üyesi	35.38 $\pm$ 3.07		
	Doçent	35.40 $\pm$ 4.04		
	Profesör	35.86 $\pm$ 3.57		
Topluma	Araştırma Görevlisi	29.64 $\pm$ 6.29	0.743	0.528
	Dr. Öğr. Üyesi	28.00 $\pm$ 3.72		
	Doçent	29.40 $\pm$ 4.19		
	Profesör	30.34 $\pm$ 3.15		
Öğretim Sürecine	Araştırma Görevlisi	55.47 $\pm$ 5.17	0.615	0.606
	Dr. Öğr. Üyesi	55.94 $\pm$ 3.55		
	Doçent	56.40 $\pm$ 4.06		
	Profesör	56.83 $\pm$ 4.37		
AEDÖ Toplam	Araştırma Görevlisi	192.07 $\pm$ 18.16	3.532	0.017*
	Dr. Öğr. Üyesi	198.44 $\pm$ 10.62		
	Doçent	200.05 $\pm$ 14.43		
	Profesör	202.93 $\pm$ 13.65		

Ort; Ortalama, ss; standart sapma, Test değeri; ANOVA Testi F değeri, * $p<0.05$; gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutları topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler için alınan puanlarda unvanlar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0.05$, Tablo 4.4).

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, meslektaşına yönelik etik değerler” için alınan puanlarda unvanlar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$, Tablo 4.4). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu Duncan Testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır.

- “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutu “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler” için alınan puanlarda
 - ✓ Araştırma görevlileri ve profesörler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmüştür ($p=0.030<0.05$).
 - ✓ Ancak yapılan diğer ikili karşılaştırmalar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0.05$).
- “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutu “meslektaşına yönelik etik değerler” için alınan puanlarda
 - ✓ Araştırma görevlileri ve profesörler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmüştür ($p=0.049<0.05$).
 - ✓ Ancak yapılan diğer ikili karşılaştırmalar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0.05$).
- “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutu çalışılan kuruma yönelik etik değerler için alınan puanlarda
 - ✓ Araştırma görevlileri ve profesörler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmüştür ($p=0.006<0.05$).
 - ✓ Ancak yapılan diğer ikili karşılaştırmalar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0.05$).
- “Akademik Etik Değerler Ölçeği” toplam puanı için
 - ✓ Araştırma görevlileri ve profesörler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmüştür ($p=0.016<0.05$).

- ✓ Ancak yapılan diğer ikili karşılaştırmalar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0.05$).

Çalışmaya alınan katılımcıların “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, mesleğe yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda görev süreleri arasında fark olup olmadığı test edilmiş ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.5. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Görev Sürelerine Göre Karşılaştırılması

Ölçek Boyutları	Grup	Ort $\pm$ ss	Test Değeri	P Değeri
Bilimsel Araştırmaya	0-1 yıl	36 $\pm$ 4.4	2.636	0.053
	1 - 5 yıl	35.63 $\pm$ 4.56		
	5- 10 yıl	36.09 $\pm$ 6.35		
	10 yıl üzeri	38.41 $\pm$ 4.27		
Mesleğe	0-1 yıl	37.5 $\pm$ 8.3	2.701	0.049*
	1 - 5 yıl	39.94 $\pm$ 3.64		
	5- 10 yıl	42.09 $\pm$ 4.67		
	10 yıl üzeri	40.51 $\pm$ 3.93		
Çalışılan Kuruma	0-1 yıl	34 $\pm$ 4.5	2.509	0.062
	1 - 5 yıl	33.08 $\pm$ 4.03		
	5- 10 yıl	35.22 $\pm$ 5.22		
	10 yıl üzeri	35.28 $\pm$ 3.7		
Topluma	0-1 yıl	32.1 $\pm$ 13.49	1.798	0.151
	1 - 5 yıl	28.53 $\pm$ 3.26		
	5- 10 yıl	30.39 $\pm$ 4.46		
	10 yıl üzeri	29.74 $\pm$ 3.2		
Öğretim Sürecine	0-1 yıl	58.4 $\pm$ 4.09	2.476	0.065
	1 - 5 yıl	54.8 $\pm$ 5.06		
	5- 10 yıl	56.61 $\pm$ 4.46		
	10 yıl üzeri	56.59 $\pm$ 3.9		
AEDÖ Toplam	0-1 yıl	198 $\pm$ 25.13	2.674	0.050
	1 - 5 yıl	191.98 $\pm$ 14.26		
	5- 10 yıl	200.39 $\pm$ 18.26		
	10 yıl üzeri	200.54 $\pm$ 13.66		

Ort; Ortalama, ss; standart sapma, Test değeri; ANOVA Testi F değeri, * $p<0.05$; gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda görev süreleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0.05$, Tablo 4.5).

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutu “meslektaşına yönelik etik değerler” için alınan puanlarda görev süreleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmüştür ($p<0.05$, Tablo 4.5). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu Duncan Testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır.

- “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutu “meslektaşına yönelik etik değerler” için alınan puanlarda
 - ✓ 0-1 yıl çalışanlar ve 5-10 yıl arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p=0.037<0.05$).
 - ✓ Ancak yapılan diğer ikili karşılaştırmalar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

Çalışmaya alınan katılımcıların “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, meslektaşına yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda karşılaşılan etik ihlalleri türleri arasında fark olup olmadığı test edilmiş ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.6. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Karşılaşılan Etik İhlalleri Türlerine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Grup	Ort ± ss	M	ENK	ENB	Test Değeri	p Değeri
Bilimsel Araştırmaya	İntihal	38 ± 3	38	35	41	3.412	0.490
	Sahtecilik	30 ± 0	30	30	30		
	Haksız Yazarlık	35.54 ± 4.52	34	29	45		
	Dilimleme	36 ± 0	36	36	36		
	Yok	36.79 ± 5.05	38	18	45		
Meslektaş	İntihal	43.33 ± 4.62	46	38	46	6.400	0.170
	Sahtecilik	31 ± 0	31	31	31		
	Haksız Yazarlık	41.54 ± 3.99	41	31	47		
	Dilimleme	41 ± 0	41	41	41		
	Yok	40.17 ± 4.54	40	16	49		
Çalışılan Kuruma	İntihal	35 ± 4	35	31	39	3.320	0.510
	Sahtecilik	26 ± 0	26	26	26		
	Haksız Yazarlık	33.23 ± 5.02	34	24	40		
	Dilimleme	33 ± 0	33	33	33		
	Yok	34.45 ± 4.19	34	23	45		
Topluma	İntihal	29.33 ± 2.31	28	28	32	2.400	0.660
	Sahtecilik	26 ± 0	26	26	26		
	Haksız Yazarlık	29.46 ± 4.79	28	24	38		
	Dilimleme	27 ± 0	27	27	27		
	Yok	29.63 ± 5.22	29	22	70		
Öğretim Sürecine	İntihal	56 ± 5.29	54	52	62	0.130	1.000
	Sahtecilik	56 ± 0	56	56	56		
	Haksız Yazarlık	56.54 ± 4.52	56	51	64		
	Dilimleme	56 ± 0	56	56	56		
	Yok	55.93 ± 4.7	55	36	65		
AEDÖ Toplam	İntihal	201.67 ± 14.01	206	186	213	3.110	0.540
	Sahtecilik	169 ± 0	169	169	169		
	Haksız Yazarlık	196.31 ± 16.64	192	168	222		
	Dilimleme	193 ± 0	193	193	193		
	Yok	196.97 ± 16.33	196	155	260		

Ort; ortalama, ss; standart sapma, M; Medyan, ENK, alınan en küçük puan, ENB; alınan en büyük puan, Test Değeri; Kruskal Wallis Testi Değeri, *p<0.05 gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler, meslektaşına yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda karşılaşılan etik ihlalleri türleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir (p>0.05, Tablo 4.6).

Akademisyenlerin karşılaştıkları etik ihlal ile ilgili önerilerine yönelik görüşleri açık uçlu soru kapsamında değerlendirilmiştir. Akademisyenlerin vermiş oldukları bazı cevaplar şu şekildedir:

“ Lisansüstü öğrencilerin etik konusunda bilinçlendirilmesi gerekir.” (KBF 88)

“ Tez danışmanı ilgili yazıda 2. Sırada yazılmalıdır.” (KBF 91)

“ Etik eğitiminin artırılması.”(KBF 92)

“Akademisyenlerin makalelerini kendi yazması gerekir, özellikle 1. isim yayınlarda.” (KBF 95)

“Hoca olduğu için her çalışmaya ilk isim olma hakkı olduğunu düşünmesi ve talep etmesi.” (KBF 111).

Çalışmaya alınan katılımcıların “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, meslektaşına yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda kadınlar ve erkekler arasında fark olup olmadığı test edilmiş ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.7. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Ölçümler	Gruplar	Ort ± ss	M	ENK	ENB	Test Değeri	p Değeri
Bilimsel Araştırmaya	Kadın	37.12 ± 5.75	5.75	18	45	-1.158	0.250
	Erkek	36.28 ± 4.29	4.29	27	45		
Meslektaşına	Kadın	40.04 ± 5.36	5.36	16	49	-0.312	0.760
	Erkek	40.53 ± 3.88	3.88	30	48		
Çalışılan Kuruma	Kadın	34.57 ± 4.39	4.39	26	43	-0.793	0.430
	Erkek	34.03 ± 4.24	4.24	23	45		
Topluma	Kadın	29.55 ± 6.52	6.52	23	40	-0.789	0.430
	Erkek	29.56 ± 3.77	3.77	22	40		
Öğretim Sürecine	Kadın	55.88 ± 5.49	5.49	36	65	-0.165	0.870
	Erkek	56.08 ± 3.91	3.91	50	64		
AEDÖ Toplam	Kadın	197.16 ± 18.42	18.42	155	250	-0.080	0.940
	Erkek	196.47 ± 14.7	14.7	167	232		

Ort; ortalama, ss; standart sapma, M; Medyan, ENK, alınan en küçük puan, ENB; alınan en büyük puan, Test Değeri; Mann-Whitney Testi Değeri, *p<0.05 gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler, meslektaşına yönelik etik değerler ve öğretim

sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda kadınlar ve erkekler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$, Tablo 4.7).

Çalışmaya alınan katılımcıların “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, meslektaşına yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda etik dışı davranışı şikayet edenler ve etmeyenler arasında fark olup olmadığı test edilmiş ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.8. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Etik Dışı Davranışı Şikayet Etme Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçümler	Gruplar	Ort $\pm$ ss	M	ENK	ENB	Test Değeri	p Değeri
Bilimsel Araştırmaya	Evet	37.72 $\pm$ 4.82	4.82	18	45	-4.033	0.001*
	Hayır	34.08 $\pm$ 4.3	4.3	28	44		
Meslektaşına	Evet	40.59 $\pm$ 4.73	4.73	16	49	-1.176	0.240
	Hayır	39.7 $\pm$ 4.05	4.05	31	47		
Çalışılan Kuruma	Evet	35.07 $\pm$ 4.13	4.13	24	45	-3.324	0.001*
	Hayır	32.35 $\pm$ 4.1	4.1	23	41		
Topluma	Evet	30.08 $\pm$ 5.61	5.61	22	40	-2.025	0.040*
	Hayır	28.32 $\pm$ 3.23	3.23	23	35		
Öğretim Sürecine	Evet	56.48 $\pm$ 4.96	4.96	36	65	-2.306	0.020*
	Hayır	54.89 $\pm$ 3.51	3.51	51	64		
AEDÖ Toplam	Evet	199.94 $\pm$ 16.53	16.53	155	250	-3.534	0.001*
	Hayır	189.35 $\pm$ 13.1	13.1	167	217		

Ort; ortalama, ss; standart sapma, M; Medyan, ENK, alınan en küçük puan, ENB; alınan en büyük puan, Test Değeri; Mann-Whitney Testi Değeri, * $p<0.05$ gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutu “meslektaşına yönelik etik değerler” için alınan puanlarda etik dışı davranışı şikayet edenler ve etmeyenler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0.05$, Tablo 4.8).

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik” için alınan puanlarda etik dışı davranışı şikayet edenler ve etmeyenler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$, Tablo 4.8).

Çalışmaya alınan katılımcıların “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, meslektaşına yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda etik hakkında yeterince bilgi sahibi olup olunmaması arasında fark olup olmadığı test edilmiş ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.9. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Etik Hakkında Yeterince Bilgi Sahibi Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçümler	Gruplar	Ort ± ss	M	ENK	ENB	Test Değeri	p Değeri
Bilimsel Araştırmaya	Evet	37.3 ± 5.04	5.04	18	45	-2.784	0.010*
	Hayır	34.79 ± 4.2	4.2	28	43		
Meslektaşına	Evet	40.76 ± 4.02	4.02	30	49	-1.201	0.230
	Hayır	39.15 ± 5.61	5.61	16	46		
Çalışılan Kuruma	Evet	34.8 ± 4.38	4.38	23	45	-2.476	0.010*
	Hayır	32.76 ± 3.69	3.69	26	40		
Topluma	Evet	29.87 ± 5.62	5.62	22	40	-1.007	0.310
	Hayır	28.7 ± 2.99	2.99	23	36		
Öğretim Sürecine	Evet	56.27 ± 4.29	4.29	42	65	-0.823	0.410
	Hayır	55.27 ± 5.41	5.41	36	64		
AEDÖ Toplam	Evet	198.99 ± 16.25	16.25	167	250	-2.484	0.010*
	Hayır	190.67 ± 14.92	14.92	155	221		

Ort; ortalama, ss; standart sapma, M; Medyan, ENK, alınan en küçük puan, ENB; alınan en büyük puan, Test Değeri; Mann-Whitney Testi Değeri, *p<0.05 gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutu “meslektaşına yönelik etik değerler topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda etik hakkında yeterince bilgi sahibi olup olunmaması arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>0.05, Tablo 4.9).

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler” için alınan puanlarda etik hakkında yeterince bilgi sahibi olup olunmaması arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (p<0.05, Tablo 4.9).

Çalışmaya alınan katılımcıların “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, meslektaşına yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim

sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda klinik görevi olanlar ve olmayanlar arasında fark olup olmadığı test edilmiş ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.10. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Klinik Görevin Olup Olmaması Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçümler	Gruplar	Ort ± ss	M	ENK	ENB	Test Değeri	p Değeri
Bilimsel Araştırmaya	Evet	35.91 ± 4.37	4.37	27	45	-2.483	0.010*
	Hayır	37.95 ± 5.68	5.68	18	45		
Meslektaş	Evet	40.11 ± 4.69	4.69	16	49	-0.644	0.520
	Hayır	40.72 ± 4.27	4.27	31	49		
Çalışılan Kuruma	Evet	33.76 ± 3.88	3.88	24	43	-1.675	0.090
	Hayır	35.16 ± 4.89	4.89	23	45		
Topluma	Evet	29.3 ± 3.49	3.49	22	40	-0.091	0.930
	Hayır	30.02 ± 7.17	7.17	23	40		
Öğretim Sürecine	Evet	55.4 ± 4.7	4.7	36	64	-1.715	0.090
	Hayır	57.12 ± 4.28	4.28	50	65		
AEDÖ Toplam	Evet	194.49 ± 13.89	13.89	155	232	-1.759	0.080
	Hayır	200.98 ± 19.45	19.45	167	250		

Ort; ortalama, ss; standart sapma, M; Medyan, ENK, alınan en küçük puan, ENB; alınan en büyük puan, Test Değeri; Mann-Whitney Testi Değeri, *p<0.05 gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “meslektaş

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutu “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler” için alınan puanlarda klinik görevi olanlar ve olmayanlar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmüştür (p<0.05, Tablo 4.10).

Çalışmaya alınan katılımcıların “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, meslektaş

Tablo 4.11. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Ulusal Makale Olup Olmaması Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçümler	Gruplar	Ort ± ss	M	ENK	ENB	Test Değeri	p Değeri
Bilimsel Araştırmaya	Evet	37.34 ± 4.84	4.84	18	45	-2.977	0.001*
	Hayır	34.59 ± 4.73	4.73	28	45		
Meslektaş	Evet	40.8 ± 4.11	4.11	30	49	-1.696	0.090
	Hayır	38.97 ± 5.43	5.43	16	46		
Çalışılan Kuruma	Evet	34.71 ± 4.18	4.18	23	45	-2.373	0.020*
	Hayır	32.94 ± 4.41	4.41	26	43		
Topluma	Evet	29.38 ± 3.72	3.72	22	40	-0.675	0.500
	Hayır	30.03 ± 7.79	7.79	25	40		
Öğretim Sürecine	Evet	56.18 ± 4.22	4.22	42	65	-0.440	0.660
	Hayır	55.5 ± 5.63	5.63	36	64		
AEDÖ Toplam	Evet	198.42 ± 14.85	14.85	167	232	-2.512	0.010*
	Hayır	192.03 ± 19.26	19.26	155	250		

Ort; ortalama, ss; standart sapma, M; Medyan, ENK, alınan en küçük puan, ENB; alınan en büyük puan, Test Değeri; Mann-Whitney Testi Değeri, *p<0.05 gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutları “meslektaş

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler” için alınan puanlarda ulusal makalesi olanlar ve olmayanlar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmüştür (p<0.05, Tablo 4.11).

Çalışmaya alınan katılımcıların “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, meslektaş

Tablo 4.12. Akademik Etik Değerler Ölçeği Puanlarının Uluslararası Makale Olup Olmaması Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçümler	Gruplar	Ort ± ss	M	ENK	ENB	Test Değeri	p Değeri
Bilimsel Araştırmaya	Evet	37.72 ± 5	5	18	45	-3.575	0.001*
	Hayır	34.73 ± 4.26	4.26	28	44		
Meslektaş	Evet	41.32 ± 4.08	4.08	30	49	-3.392	0.001*
	Hayır	38.6 ± 4.81	4.81	16	46		
Çalışılan Kuruma	Evet	35.35 ± 4.28	4.28	23	45	-4.278	0.001*
	Hayır	32.36 ± 3.64	3.64	26	43		
Topluma	Evet	29.69 ± 3.84	3.84	22	40	-1.657	0.100
	Hayır	29.31 ± 6.73	6.73	22	40		
Öğretim Sürecine	Evet	56.81 ± 4.1	4.1	50	65	-2.230	0.030*
	Hayır	54.6 ± 5.15	5.15	36	64		
AEDÖ Toplam	Evet	200.88 ± 15.02	15.02	167	232	-4.355	0.001*
	Hayır	189.6 ± 16.03	16.03	155	250		

Ort; ortalama, ss; standart sapma, M; Medyan, ENK, alınan en küçük puan, ENB; alınan en büyük puan, Test Değeri; Mann-Whitney Testi Değeri, *p<0.05 gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” alt boyutu “topluma yönelik etik değerler” için alınan puanlarda uluslararası makalesi olanlar ve olmayanlar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir (p>0.05, Tablo 4.12).

Çalışmaya alınan katılımcılarda “Akademik Etik Değerler Ölçeği” ve alt boyutları “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, meslektaş

5. TARTIŞMA

Gelişen teknoloji ile beraber bilginin kontrollü bir şekilde yayılımı önemli bir unsur haline gelmektedir. Bilimsel bilginin üretilmesi ve topluma sunulması sürecinde akademisyenlerin önemli bir payı bulunmaktadır. Bu sebeple üniversitelerde akademik etik değerlerinin kazanılması ve sürdürülmesi oldukça öneme sahiptir (9, 107).

Bu araştırmadan elde edilen bulgular birebir tıp fakültesi akademisyenlerine yönelik yapılan çalışmalara rastlanılmadığı için diğer fakültelere yapılan çalışmalar dahilinde ve benzer olmayan kısımları da kendi bulguları içinde tartışılmıştır.

İnönü üniversitesi Tıp Fakültesi akademisyenlerinin etik algısının değerlendirilmesi amacıyla yapılan çalışmamızın kapsamını oluşturan bireylerin çoğunluğunu 31 yaş ve üzerinde olanlar, 1 yıldan fazla çalışanlar, klinik görev tecrübesi olanlar ve ulusal ya da uluslararası makalesi yayınlananlar oluşturmuştur (Tablo 4.1).

Araştırmaya katılan akademisyenlerin yaş grupları ile akademik etik algıları karşılaştırılmıştır. Literatür incelendiğinde Yalçinkaya tarafından hemşire akademisyenlere yapılan çalışmada; katılımcıların AEDÖ ve alt boyutları “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler”, “meslektaşaya yönelik etik değerler”, “çalışılan kuruma yönelik etik değerler”, “topluma yönelik etik değerler” ve “öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda yaş grupları arasında fark olup olmadığı test edilmiş istatistiki olarak anlamlı farklılığın olmadığı belirtilmiştir (16). Akçam yaptığı çalışmada öğretim elemanlarının akademik etiğe uyma düzeyleri hakkında öğretim elemanlarının görüşlerinin yaşlarına göre değişmediği bulunmuştur (108). Fakat İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde yapılan bu araştırmada “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda yaş grupları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemişken ($p>0.05$, Tablo 4.3), “meslektaşaya yönelik etik değerler” için alınan puanlarda 23-30 yaş olanlar (37.87 ± 5.34) ile 31-40 yaş olanlar (41.4 ± 4.3) arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. 31-40 yaş aralığında olan akademisyenlerin puan ortalaması daha yüksek çıkmıştır ($p=0.008<0.05$, Tablo 4.3).

Araştırmaya katılan akademisyenlerin unvan ile akademik etik algıları karşılaştırılmıştır. Akçam tarafından yapılan çalışmada öğretim elemanlarının akademik

etiğe uyma düzeyleri hakkında öğretim elemanlarının görüşlerinin unvana göre değişmediği bulunmuştur ($p>0.05$) (108). Fakat İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde çalışmaya alınan katılımcılarda araştırma görevlileri ve profesörler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. AEDÖ toplam puanı için Profesörlerin toplam puan ortalaması (202.93 ± 13.65) araştırma görevlilerinin toplam puan ortalamasından (192.07 ± 18.16) yüksektir ($p=0.016<0.05$, Tablo 4.4).

Araştırmaya katılan akademisyenlerin görev süreleri ile akademik etik algıları karşılaştırılmıştır. Yalçinkaya tarafından hemşire akademisyenlere yapılan çalışmada; katılımcıların akademik etik algıları ile görev süreleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılığın olmadığı belirtilmiştir (16). Akçam tarafından yapılan çalışmada öğretim elemanlarının akademik etiğe uyma düzeyleri hakkında öğretim elemanlarının görüşlerinin kıdeme göre değişmediği bulunmuştur (108). Fakat İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde çalışmaya alınan katılımcılarla yapılan çalışmada ise AEDÖ ve alt boyutları “bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler, topluma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler” için alınan puanlarda görev süreleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık saptanmamışken ($p>0.05$, Tablo 4.5), “meslektaşına yönelik etik değerler” için alınan puanlarda 0-1 yıl çalışanlar (37.5 ± 8.3) ve 5-10 yıl (42.09 ± 4.67) arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. 5-10 yıl arasında çalışan akademisyenlerin 0-1 yıl arasında çalışan akademisyenlere göre puan ortalaması daha yüksek çıkmıştır ($p=0.037<0.05$, Tablo 4.5).

Araştırmaya katılan akademisyenlerin karşılaştığı etik ihlalleri türleri ile etik algısı arasında fark olup olmadığı karşılaştırılmış ve istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0.05$, Tablo 4.6).

Araştırmaya katılan akademisyenlerin cinsiyetleri ile akademik etik algıları karşılaştırılmıştır. Akçam tarafından yapılan çalışmada öğretim elemanlarının akademik etiğe uyma düzeyleri hakkında kadın öğretim elemanlarının görüşleri ile erkek öğretim elemanlarının görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (108). Fakat İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde çalışmaya alınan katılımcılarda AEDÖ için alınan puanlarda cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$, Tablo 4.7). Literatürde de bu araştırma bulgumuzu destekleyen çalışma mevcuttur. Yalçinkaya tarafından yapılan çalışmada da cinsiyet arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirtilmiştir (16).

Araştırmaya katılan akademisyenlerin etik dışı davranışı şikayet etme durumu ile akademik etik algıları karşılaştırılmıştır. Etik dışı davranışı şikayet edenlerin AEDÖ toplam puan ortalaması (199.94 ± 16.53) etmeyenlerden (189.35 ± 13.1) daha fazladır ($p < 0.05$, Tablo 4.8).

Araştırmaya katılan akademisyenlerin akademik etik hakkında yeterli bilgiye sahip olma durumları ile akademik etik algıları karşılaştırılmıştır. Yalçinkaya tarafından yapılan çalışmanın analiz sonuçları incelendiğinde akademisyenlerin etik hakkında yeterli bilgiye sahip olma durumları ile topluma yönelik değerler algıları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiş ($p < 0.05$), topluma yönelik değerler algısında akademik etik hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu belirten akademisyenlerin puan ortalamaları (32.14 ± 3.56) daha yüksek çıkmıştır (16). Fakat İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde akademisyenlerin etik hakkında yeterli bilgiye sahip olma durumları ile topluma yönelik değerler algıları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p > 0.05$, Tablo 9). Bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler, çalışılan kuruma yönelik etik değerler için alınan puanlarda etik hakkında yeterince bilgi sahibi olup olunmaması arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Bilime (37.3 ± 5.04) ve çalışılan kuruma (34.8 ± 4.38) yönelik değerler algısında akademik etik hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu belirten akademisyenlerin puan ortalaması daha yüksek çıkmıştır ($p < 0.05$, Tablo 4.9).

Araştırmaya katılan akademisyenlerin klinik deneyimi olma durumları ile akademik etik algıları karşılaştırılmıştır. Yalçinkaya tarafından analiz sonuçları incelendiğinde akademisyenlerin klinik deneyimleri olma durumları ile çalışılan kuruma yönelik değerler ve öğretim sürecine yönelik değerler algıları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Çalışılan kuruma yönelik değerler (28.69 ± 4.56) ve öğretim sürecine yönelik değerler (58.93 ± 3.36) algılarında klinik deneyimi olan akademisyenlerin puan ortalamaları daha yüksektir (16). İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde yapılan çalışmada çalışılan kuruma yönelik etik değerler ve öğretim sürecine yönelik etik değerler için alınan puanlarda klinik görevi olanlar ve olmayanlar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık saptanmamışken, bilimsel araştırmaya yönelik etik değerler için alınan puanlarda klinik görevi olanlar ve olmayanlar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Bilimsel araştırmaya yönelik değerlerde klinik deneyimi olmayanların (37.95 ± 5.68) klinik

deneyimi olanlardan (35.91 ± 4.37) puan ortalaması daha yüksektir ($p<0.05$, Tablo 4.10).

Araştırmaya katılan akademisyenlerin ulusal-uluslararası makalesi olma durumları ile akademik etik algıları karşılaştırılmıştır. Yalçınkaya tarafından analiz sonuçları incelendiğinde istatistiki olarak anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir (16). Fakat İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde yapılan çalışmada ulusal makalesi olma durumuna göre ulusal makalesi olanlar ve olmayanlar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Ulusal makalesi yayınlananların toplam puan ortalaması (198.42 ± 14.85) ulusal makalesi olmayanlardan (192.03 ± 19.26) yüksek çıkmıştır ($p<0.05$, Tablo 4.11). Uluslararası makalesi olma durumuna göre de uluslararası makalesi olanlar ve olmayanlar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Uluslararası makalesi olan akademisyenlerin toplam puan ortalaması (200.88 ± 15.02) uluslararası makalesi olmayanlardan (189.6 ± 16.03) daha yüksek çıkmıştır ($p<0.05$, Tablo 4.12).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak İnönü Üniversitesini Tıp Fakültesinde görev alan akademisyenlerin etik algısıyla;

- * Cinsiyet ve karşılaşılan etik ihlali türleri arasında anlamlı farklılık yoktur.
- * Yaş, klinik deneyim durumu, görev süresinde AEDÖ alt boyutlarında gruplandığı zaman anlamlı farklılıklar bulunmuştur.
- * Etik dışı davranışı şikayet etme, unvan, akademik etik hakkında bilgi, ulusal-uluslararası makalesi olma durumları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Akademik yaşamda araştırma etiğinin dikkate alınıp lisans ve lisansüstü öğrencilerin yetiştirilmesi doğrultusunda hem mesleki hem de akademik gelişme sağlanabilecektir. Araştırma bulguları doğrultusunda öneriler;

- * Lisans döneminden itibaren akademik etik eğitimi verilmeli ve sonraki dönemde akademisyenlere belli aralıklarla farkındalık eğitimleri düzenlenmelidir.
- * Bu çalışma kapsamında değerlendirilen araştırma görevlilerinin ve öğretim görevlilerinin bilimsel araştırma yapma gibi konularda karşılaştıkları etik sorunlar göz ardı edilmemelidir. Bu etik sorunların üzerine gidilmeli ve çözümlenmelidir. Ayrıca etik dışı davranışı şikayet etmeyen ya da edemeyen (bu soruya hayır cevabını verirken yüz yüze görüşmelerde malum sebepler diye cevap veren) akademisyenlerin sorunları göz ardı edilmemeli, bu sorunun da üzerine gidilmeli ve çözümlenmelidir.
- * Bu araştırmada sadece İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi akademisyenlerinin etik algısı değerlendirilmiştir. İlerleyen dönemdeki çalışmalarda farklı bilim dalları ve diğer tıp fakülteleri akademisyenleri üzerinde araştırmalar yapılarak daha kapsamlı karşılaştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

1. Akkaya M, Yıldırım Z. Akademik bilgi üretimi ve etik. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi* 2017, 5(2):78-93.
2. Büken NÖ. Türkiye örneğinde akademik dünya ve akademik etik. *Hacettepe Tıp Dergisi* 2006, 37: 164-70.
3. Öztunalı Ö. Üniversiteler tarihi ve vakıf üniversiteleri. Rapor, İstanbul, İstanbul kültür üniversitesi, Nisan 2001.
4. Aydın İ. *Akademik Etik*, 2. Baskı. Ankara, Pegem Akademi, 2019: 56,101, 220-2, 224.
5. Teichler U. Higher education policy and the world of work: Changing conditions and challenges. *Higher Education Policy* 1999, 12: 285-312.
6. Resnik DB. *Bilim Etiği*. Mutlu V.(Çeviren)1.Baskı. İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2004: 21-5,30-5,57-67,82.
7. Alev B, Genç F. Türkiye’de üniversite etik kurulları üzerine bir inceleme. *Akdeniz İİBF Dergisi* 2015, 15 (31): 135-82.
8. Sönmezsoy N. Akademisyenlerin Algıladıkları Sosyal Destek Ve İş Doyumu Arasındaki İlişki. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, 2018.
9. Sevim O. Akademik etik değerler ölçeğinin elıştırılması: Güvenirlilik ve geçerlilik çalışması. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 2014, 9(6): 943-57.
10. Memduhoğlu HB. Bilimsel araştırma ve yayın etiği, Milli Eğitim 2007, 173:29. <https://hdl.handle.net/20.500.12604/2506> Son Erişim Tarihi:20.06.2021.
11. Demirhan Erdemir A, Oğuz Y, Elçioğlu Ö, Doğan H. *Klinik etik*, 1. Baskı. İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri, 2001: 10-9.
12. Uçak NÖ, Birinci H. Bilimsel etik ve intihal. *Türk Kütüphaneciliği* 2008, 22 (2): 187-204.

13. İnci O. Bilimsel yayın etiği ilkeleri, yanıltmalar yanıltmaları önlemeye yönelik öneriler. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 2009: 69-90. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyumu, sunulmuş bildiri. <http://uvt.ulakbim.gov.tr/tip/sempozyum7/inci>. Son Erişim tarihi: 06.07.2021
14. Aydın İP. *Yönetmelik, mesleki ve örgütsel etik*, 2. Baskı. Ankara, Pegem-A Yayıncılık, 2001:111-2.
15. Emiroğlu O. Bilim etiği ve sorumluluklar. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2005, 7 (1): 9.
16. Yalçınkaya BS. Hemşire Akademisyenlerin Akademik Etik Değerlerinin ve Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Değerlendirilmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Esasları Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, 2019.
17. Öztürk N, Ulusoy H. Lisans ve yüksek lisans hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve eleştirel düşünmeyi etkileyen faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2008, 1(1): 15-25.
18. Yalvaç M. Sağlık bilimleri araştırmalarında etik, <http://docs.neu.edu.tr/staff/mesut.yalvac/Sa%C4%9Fl%C4%B1k%20Bilimleri%20Ara%C5%9F%C4%B1rmalar%C4%B1nda%20Etik> 2.pdf, Son Erişim Tarihi: 19.06.2021
19. Yükseköğretim Kurumları Etik Değer ve İlkeleri. <https://kurul.odu.edu.tr> Son Erişim tarihi: 15.06.2021
20. Kükner B. Bir hak olarak akademik özgürlük. *ViraVerita E-Dergi* 2016, 2: 82-3.
21. Gedikoğlu T. Yükseköğretimde akademik özgürlük. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 2013, 3: 182.
22. Bilgili A. Üniversitelerde Bilimsel/Akademik Özerklik ve Özgürlük hakkında bir değerlendirme/An Evaluation of Scientific/Academic Auyononmy and Freedom in Universities. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2016, 20 (1): 1-15.
23. Gedikoğlu T. Üniversite Özerkliği ve Akademik Özgürlük. 1990: 26. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view> Son Erişim tarihi: 05.06.2021

24. Erdem A. Üniversite Özerkliği: Mali, akademik ve yönetsel açıdan yaklaşım. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 2013, 3 (2): 97-107.
25. Günay D. Üniversitenin neliği, akademik özgürlük ve üniversite özerkliği. *International Congress On Higher Education Edu* 2004, 27-9.
26. Yıldız G. Türk kamu yönetiminde liyakat ilkesi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2016, 3(8): 141-2.
27. Ertekin O, Berker N, Tolun A, Ülkü D. *Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları*, 2. Baskı. Ankara, TÜBA Yayınları, 2002: 12.
28. Ay F. Öğretim üyesinin etik sorumluluğu. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi* 2017, 4(3): 267-71.
29. Şentürk SE. *Meslek Olarak Hemşirelik ve Hemşirelikte Etik İlkeler*, 1. Baskı. İstanbul, Nobel Matbaacılık, 2013: 43.
30. Erdilek Karabay M. *İşletmelerde Etik ve Etik Liderlik*, 1. Baskı. İstanbul, Beta Yayıncılık, 2015.
31. Tepe H. *Etik ve Metaetik*, İlk Baskı Yılı 2000. Ankara, Özkan Matbaacılık, 2011.
32. Torlak Ö. Etik, Ahlâk ve İş Ahlâkı, İçinde: Tokgöz N(editör). *İş Etiği*, 1.Baskı. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013: 2-19.
33. Bezirci M, Konuşkan Bayraktar M. Dört kutsal kitap ve ahilik çerçevesinde karşılaştırmalı olarak etik ve muhasebe meslek mensuplarında etik eğitimi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 2015, 17(2): 385-412.
34. Eryılmaz B, Biricikoğlu H. Kamu yönetiminde hesap verebilirlik ve etik. *İş Ahlakı Dergisi* 2011, 4(7): 19-45.
35. Akbulut AS. Moda tasarımı öğrencilerinin mesleki etik kavramına bakış açılarının değerlendirilmesi Eskişehir örneği. *İdil Dil ve Sanat Dergisi* 2013, 2 (8):178–89.
36. Doğan S, Karataş A. Örgütsel etiğin çalışan memnuniyetine etkisi üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2011, 37: 1-40.
37. Önen SM, Yıldırım A. Kamu yönetiminde etik denetimi: OECD ülkeleri örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi* 2014, 5(1): 103-26.

38. Tümkiye S. Fen bilimleri öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve öğrenme stillerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 2011, 12(3): 215-34.
39. Aştı TA, Karadağ A. *Hemşirelik Esasları Hemşirelik Bilimi ve Sanatı*, 1.Cilt. Akademi Basın ve Yayıncılık, 2014: 8.Bölüm.
40. Görüş S, Kılıç Z, Ceyhan Ö, Şentürk A. Hemşirelerin profesyonel değerleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi* 2014, 5(3): 137-42.
41. Altunışık R, Coşkun R, Bayraktaroğlu S, Yıldırım E. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, 6.Baskı. Sakarya, Sakarya Yayıncılık, 2010: 17.
42. Uçak NÖ. Öğrencilerin intihal algısı. İçinde: Külcü Ö, Çakmak T, Özel N (editörler). *Prof. Dr. Gülbün Baydur'a Armağan*, 1.Baskı. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 2012:173.
43. Yaşar E. Akademik intihal, nedenleri ve çözüm önerileri. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi* 2018, 1(1): 38.
44. Yılmaz K. Etik dışı davranış olarak haksız yazarlık. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2012, 2(1): 0-0.
45. Tübitak Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği. Değişiklik: 12/05/2018-277BK https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/247_sayili_bk_islenmis_hali.pdf Son Erişim Tarihi: 01.07.2021
46. Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi. Karar: 2016.23.497 Oturum tarihi:10.11.2016 Oturum no:23. https://www.yok.gov.tr/Documents/Mevzuat/yuksekokretim_kurumlari_bilimsel_arastirma_ve_yayin_etigi_yonergesi.pdf Son Erişim Tarihi: 10.06.2021.
47. Zamantılı ND. *Kurumsal Etik ve Whistleblowing*, 1.Baskı. İstanbul, Pozitif Yayınları, 2012: 13,18.
48. Atalay M, Acuner T. Etik ihlallerin bildirilme niyeti üzerinde örgütsel adalet algısının rolü: Akademik personel üzerinde bir inceleme. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2019, 21 (1): 114-48.
49. Near JP, Miceli MP. Whistle-Blowing: Myth and reality. *Journal of Management* 1996, 22(3): 507-26.

50. Gerçek H. Mühendislikte etik sorunların ele verilmesi. *Bilimsel Madencilik Dergisi* 2005, 44(4): 29-38.
51. Çiğdem S. Büro Yönetiminde Whistleblowing ve Etik İlişkisi. Yakut G, Tonguç G, Özkanan A, Daban O (Editörler). *11. Ulusal Büro Yönetimi ve Sekreterlik Kongresi Bildiri Kitabı*, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Matbaası, 2012: 64-75.
52. Celep C, Konaklı T. Bilgi Uçurma: Eğitim örgütlerinde etik ve kural dışı uygulamalara yönelik bir tepki. *E-International Journal of Educational Research* 2012, 4(3): 65-88.
53. Toker GA, Oğuz E. Öğretmen adaylarının farklı bilgi uçurma (Whistleblowing) tercihlerinde belirleyici olan kültürel değerler. *Sakarya University Journal of Education* 2015, 5(1):55-69.
54. Aktan C. Organizasyonlarda yanlış uygulamalara karşı bir sivil erdem, ahlaki tepki ve vicdani ret davranışı: Whistleblowing. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi* 2015, 7 (2): 19-36.
55. Yılmaz EG. Kurumsal iletişim ve prensiplere dayalı kurumla uyumsuzluk davranışı: Whistleblowing. Ural Y, Demirkıran Ö, Memişoğlu D, Kerman U, Kanat S, Altan Y (Editörler). *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. I. Uluslararası Davraz Kongresi Bildiri Kitabı*, Isparta,2009: 1455-77.
56. Danışman SA. Sosyal bir sorumluluk olarak ihbarcılık. *İş Ahlakı Dergisi* 2012, 5(2): 227-33.
57. Esen E, Kaplan HA. İşletmelerde ahlaki olmayan davranışların duyurulması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2012, 14(2): 33-52.
58. Sayğan S, Bedük A. Ahlaki olmayan davranışların duyurulması (Whistleblowing) ve etik iklimi ilişkisi üzerine bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2013, 28(1): 1-23.
59. Yazarkan H, Yılmaz Z. Muhasebe dersi alan lisans öğrencilerin ahlaki olmayan davranışların duyurulmasına yönelik tutumları: Ordu Üniversitesi'nde bir uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 2016, 18 (4): 945-72.

60. Mercan N, Altınay A, Aksanyar Y. Whistleblowing (Bilgi İfşası, İhbar) ve yolsuzlukla mücadelede iç denetimin değişen ve gelişen Rolü, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi* 2012, 4(2):167-76.
61. Bayrakçı E, Kayalar M. İfşa davranışlarının prososyal davranışlar bağlamında değerlendirilmesine yönelik teorik bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 2016, 15(7):120-31.
62. Alp M. *Çalışanın İşvereni ve İş Arkadaşlarını İhbar Etmesi, Çalışanın Hukuka ve Etik Kurallara Aykırılıkları İfşa Hakkı ve İhbar Borcu (Whistleblowing)*, 1.Baskı. İstanbul, Beta Yayınları, 2013: 39-68.
63. Başol O, Karatuna I. Örgütlerde olumsuz durumların ifşa edilmesi ve örgütsel iletişim ilişkisi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2016, 37(2):153.
64. Özaslan G, Ünal A. Öğretmenlerde açığa çıkarma davranışı: Mevcut durum ve öneriler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 2016, 22(3): 321-50.
65. Akıllı HS, Çam S, Kılınç S, Kızılboğa R. Kamu personelinin etik ihlallerine verdikleri önem ve etik ihlallerin bildirimi konusundaki görüşleri. *Sayıştay Dergisi* 2013, 89: 5-33.
66. Dönmez A, Karausta T. Çalışanların mesleki hile algısı ve ihbar hattı kullanarak rapor etme eğilimleri üzerine Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde yapılan bir Araştırma. *Mali Çözüm Dergisi* 2011, 104: 17-41.
67. Khemani M. The Protection of National Security Whistleblowers: Imperative But Impossible A Critical Appraisal of the Scope and Adequacy of Whistleblower Protection Laws for National Security Whistleblowers 2009:4. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1412112 Son Erişim Tarihi: 27.06.2021.
68. Liyanarachchi G, Adler R. Accountants' Whistle-Blowing Intentions: The Impact of Retaliation, Age and Gender. *Australian Accounting Review* 2011, 21(2): 167-82.
69. Henle C, Giacalone A.R, Jurkiewicz L.C. The Role of Ethical Ideology in Workplace Deviance. *Journal of Business Ethics* 2005, 56(3): 219-30.
70. Fleddermann Charles B. *Engineering Ethics*, 4th ed. Upper Saddle River: Prentice Hall, 2012:109.

71. Aydın U. İş hukuku açısından işçinin bilgi uçuşması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2003, 2(2): 79-100.
72. Ilgaz S, Bilgili T. Eğitim ve öğretimde etik. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 2010, 0 (14): 199-210.
73. Reiser SJ. The ethics of learning and teaching medicine. *Acad Med* 1994, 69(11):872-6.
74. O'Neill J, Bourke R. Educating teachers about a code of ethical conduct. *Ethics and Education* 2010, 5(2):159-72.
75. Keleş Ş, Demirören M, Turan S, Sayek İ. Sağlık profesyonellerinin eğitiminde görev alan eğitimcilerin etik Sorumlulukları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 2020, 29 (4): 287-98.
76. Magna Carta Universitatum. Bologna Process Committee, 900th Anniversary of the Alma-mater, Bologna, Italy. 1988. <http://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum> Son Erişim Tarihi:28.06.2021.
77. Murray H, Gillese E, Lennon M, Mercel P, Robinson M. Ethical principles for college and university teaching. *New Directions for Teaching and Learning* 1996, 66: 57-63.
78. Clark J. The ethics of teaching and the teaching of ethics. *New Zealand Journal of Teachers' Work* 2004, 1 (2): 80-4.
79. Aydın İ. *Eğitim ve Öğretimde Etik*, 2. Baskı. Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2006: 13-30, 60-72.
80. TMMOB ELEKTRİK Mühendisleri Etik Komisyonu. Mühendislik Eğitiminde Etik. https://www.emo.org.tr/ekler/766aa2750c19aad_ek.pdf?tipi=2&turu=X&sube=14 Son Erişim Tarihi:03.07.2021.
81. Sekerka LE. Organizational ethics education and training: A review of best practices and their application. *International Journal of Training and Development* 2009, 13(2): 77-95.
82. Weber JA. Business Ethics Training: Insights from Learning Theory. *Journal of Business Ethics* 2007, 70 (1):61-85.

83. Mahmutoglu A. Etik ve ahlak; benzerlikler, farklılıklar ve ilişkiler. *Türk İdare Dergisi* 2009, 81(463-464): 226.
84. Alev B. Yapısal ve İşlevsel Açıdan Türkiye’de Üniversite Etik Kurulları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, 2015.
85. Eğri T, Sunar L. Türkiye’de iş ahlakı çalışmaları: Mevcut durum ve yönelimler. *İş Ahlakı Dergisi* 2010, 3 (1): 51.
86. Alpinar Z. (Ed.) *Etiğin Anlamı ve Anlamsızlığı*, 1. Baskı. Ankara, Efil Yayınevi, 2011:262.
87. Atıcı E. Etik Kurullar. İçinde: Erdemir AD, Öncel Ö, Aksoy Ş (editörler). *Çağdaş Tıp Etiği*, 2. Baskı. İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri, 2003: 420.
88. Doğan H. Kurumsal Etik Komitelerinin Sağlık Hizmetlerinde Yeri. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, 1992.
89. Boğaziçi Üniversitesi Kurul ve Komisyonlar http://www.boun.edu.tr/tr_TR/Content/Genel/Yonetim/Kurul_ve_Komisyonlar Son Erişim Tarihi:29.07.2021
90. Arıkan H, Demir GY. Akademisyenlik ve Etik: Uygulamalar Üzerine Toplumsal Bir Değerlendirme. Sözel bildiri, VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar, Aydın, 2009: 235.
91. Demir G. Akademisyenlik mesleğinde etik kod arayışı. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi* 2020, (6): 68,78.
92. Pater A, Gils AV. Stimulating ethical decision- making in a business context: Effects of ethical and professional codes. *European Management Journal* 2003, 21(6):764.
93. Pritchard J. *Codes of ethics. Encyclopedia of applied ethics* (Vol 1, A-D). New York: Akademic Press.1998:527.
94. Russ- Eft D, Hatcher T. The issues of international value and believes: The debate for a global hard code of ethics. *Advances in Developing Human Resources* 2003, 5(3): 304.

95. Svensson G, Wood G. Codes of ethics best practice in the swedish public sector: A pubsec –scale. *The International Journal of Public Sector Management* 2004, 17(2):180.
96. Köseoğlu MA. Etik Kodların Rekabet Stratejilerine Etkileri ve Bir Alan Çalışması. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, 2007.
97. Öztoprak ÜY, Ersoy M, Karahancı ON, Büken NÖ. Helsinki Bildirgesi'nin biyoetik ve biyopolitikalar bağlamında izini sürmek. *Journal of Clinical and Experimental Investigations* 2016, 7 (1): 110-1.
98. İnsan Deneyleri https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0nsan_deneyleri Son Erişim Tarihi:06.08.2021
99. Ersoy N. İnsanlar üzerinde yürütülen biyotıp araştırmalarında etik konular. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics Law Hist-Special Topics* 2018, 4(1):14-22.
100. Sugarman J, Grant R. Ethics in Human Subjects Research: Do Incentives Matter. *Journal of Medicine and Philosophy* 2005, 29(6): 724.
101. Belmont raporu https://tr.esc.wiki/wiki/Belmont_Report Son Erişim Tarihi: 08.07.2021.
102. Pence GE. *Classic Cases in Medikal Ethics*, 4th ed. Boston: The Mc GrawHill Companies, 2004: 274.
103. Nuremberg Kodu https://tr.esc.wiki/wiki/Nuremberg_Code Son Erişim Tarihi: 08.07.2021
104. Faul F, Erdfelder E, Lang A-G. G*Power 3.1: Test For Correlation and Regression Analyses Flexible Statistical Power analysis *Behavior Research Methods*, 2009,41: 1149-60.
105. Cohen J. *Statistical Power Analysis for the behavioral sciences*, 2. Edition. Taylor & Francis INC, New York, US.1988.
106. Alpar R. *Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinde Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik*, 6. Baskı. Ankara, Detay Yayıncılık, 2020.

107. Pelit E, Güçer E. Akademisyenlerin meslek etiği konusundaki algılamaları üzerine bir araştırma. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2006, 2(13): 119-48.
108. Akçam İ. Öğretim Elemanlarının Akademik Etiğe Uyma Düzeyleri Hakkında Öğretim Elemanlarının Görüşleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2010.

EKLER

EK-1. Özgeçmiş

EK-2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı katılmanız rica edilen araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bu kapsamda ‘‘İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi’’ndeki Akademisyenlerin Etik Algısının Değerlendirilmesi.’’ başlıklı araştırma ‘‘Sibel KAYNAK’’ tarafından gönüllü katılımcılarla yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmama hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan çıkabilirsiniz. Bu formu onaylamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada, sağlık akademisyenlerinin etik davranışlar konusunda bilgi ve tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır

Araştırmanın, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi akademisyenlerine, Temmuz 2021-Aralık 2021 tarihleri arasında yapılması planlandı.

Çalışmaya Katılım Onayı:

Katılmam beklenen çalışmanın amacını, nedenini, katılmam gereken süreyi ve yeri ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak çalışma süresince üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar sözlü olarak araştırmacı tarafından yapıldı. Bu çalışma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim. Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Islak imzası ile)

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: SİBEL KAYNAK

e-posta:

İmzası:

EK-3. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi'ndeki Akademisyenlerin Etik Algısının Değerlendirilmesi

Bu çalışma sağlık akademisyenlerinin etik algısını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Yapılan bu çalışmadaki bilgiler başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Ankette yer alan soruların eksiksiz cevaplanması çalışmanın güvenilirliği açısından önemlidir.

Araştırmaya katkınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi

Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

Yüksek lisans öğrencisi Sibel KAYNAK

- 1) Cinsiyetiniz: ()Kadın ()Erkek
- 2) Yaşınız:
- 3) Unvanınız:
- 4) Ne kadar süredir akademisyen olarak görev yapmaktasınız?
- 5) Klinikler de görev yaptınız mı? () Evet () Hayır
- 6) Yayınlanmış Uluslararası makaleniz var mı? () Evet () Hayır
- 7) Yayınlanmış Ulusal makaleniz var mı? () Evet () Hayır
- 8) Akademik etik hakkında yeterince bilgi sahibi misiniz? () Evet () Hayır
- 9) Karşılaştığınız olduğunuz akademik etiği ihlali veya bu konu ile ilgili öneriniz varsa yazınız.
- 10) Etik dışı davranış ile karşılaşırsanız şikâyet eder misiniz? ()Evet ()Hayır

EK-4. Akademik Etik Değerler Ölçeği

TASLAK ÖLÇEK	ASIL ÖLÇEK	AKADEMİK ETİK DEĞERLER ÖLÇEĞİ	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
		Bilimsel araştırmaya yönelik değerler	1	2	3	4	5
45	1	Yazarı tarafından izinli olmayan bir bilgi ya da belgeyi kullanabilirim.					
52	2	Hangi kaynaktan faydalanırsam bunu ilgili raporumda kesinlikle belirtirim.					
44	3	Başka araştırmacıların görüşlerini yorumlayarak kendi görüşüm olarak yazabilirim.					
51	4	Herhangi konudaki araştırmamı alt başlıklara bölerek bunların her birini ayrı bir rapor olarak yayımlarım.					
48	5	Araştırmamla ilgili istatistik bulgular düşündüğüm gibi olmadığında bunlarda değişiklik yapabilirim.					
46	6	Kendisine ulaşamadığım bir kaynağı alıntı yapılmış gibi kaynakçama koyabilirim.					
37	7	Kaynak gösterildikten sonra yararlanılan eserden istenildiği kadar alıntı yapılabilineceğini düşünürüm.					
50	8	Yararlandığım kaynakla ilgili net bilgiler vermeye çalışırım.					
57	9	Bir makalenin bilimselliğinin yapılan alıntı sayısına bağlı olduğunu düşünürüm.					
		Meslektaşına yönelik değerler	1	2	3	4	5
35	10	Elde ettiğim bilgileri diğer araştırmacılarla paylaşıyorum.					
36	11	Meslektaşlarımla yapmış oldukları çalışmalara saygı duyarım.					
62	12	Diğer araştırmacıların yapmış oldukları çalışmaların literatüre katkı sağlayacağına inanırım.					
56	13	Tüm araştırmacıların istedikleri her konuda araştırma yapma haklarının olduğuna inanırım.					
47	14	Meslektaşlarımla bilimsel konulardaki görüşlerini önemserim.					
38	15	Meslektaşlarımla ilgili rapor hazırlamam gerektiğinde meslektaş dayanışmasını göz önünde bulundururum.					
15	16	Meslektaşlarımla yapmış oldukları çalışmalarını nesnel bir yaklaşımla eleştiririm.					

21	17	Meslektaşlarımla çalışmalarına elimden geldiğince yardımcı olurum.					
13	18	Meslektaşlarımla din, siyaset, cinsiyet, dil, ırk, cinsel yönelim gibi özellikleri onlarla ilgili görüşlerimi etkiler.					
17	19	Derslerimde öğrencilerle diğer meslektaşlarımla hatalı davranışları hakkında tartışırım.					
		Çalışılan kuruma yönelik değerler	1	2	3	4	5
19	20	Kurum içindeki kurul, komite ya da komisyonlara alanımla ilgili konularda yardımcı olmaya çalışırım.					
14	21	Bilimsel ya da kültürel aktivitelerde alınan sorumlulukların beni akademik olarak yavaşlattığına inanırım.					
16	22	Kurum içindeki toplumsal, kültürel ya da bilimsel içerikli etkinliklerin bana bilimsel açıdan bir katkı sağlayacağına inanmam.					
25	23	Kurum için ya da dışındaki projelere katılmamda bu projelerin ekonomik değerleri belirleyicidir.					
18	24	Kurumdaki işe alma, işten çıkarma ya da görevde yükseltme süreçlerini yürütürken liyakat esaslarını gözetirim.					
2	25	Kurum projelerine teçhizat açısından eksikliklerimi tamamlamak için katılırım.					
27	26	Çalıştığım kurumun tüm personeline saygılı davranırım					
26	27	Kurumun kaynaklarını yönetimin öngördüğü gibi kullanırım.					
33	28	Kurumun beni farklı organizasyonlar için görevlendirmesini angarya olarak görürüm.					
		Topluma yönelik değerler	1	2	3	4	5
7	29	Toplumsal olarak belirli bir entelektüel kapasiteye ulaşabilmek için üzerime düşen görevleri yaparım.					
28	30	Topluma yönelik gerçekleştirilen kültürel ve bilimsel içerikli etkinliklerde bulunmak için çaba sarf ederim.					
41	31	Üniversitelerde yapılan bilimsel çalışmaların topluma yansıtılması gerektiğine inanırım.					
3	32	Toplumsal konularla ilgili bilimsel bulguları çözümlerken toplumdan yana bir tavır takınırım.					
24	33	Toplumsal olarak bilimsel gelişmeyi sağlayabilmek için gönüllü çalışmalarda bulunurum.					
30	34	Unvanım veya bulunduğum makamdan dolayı toplumsal bir ayrıcalığa sahip olduğuma inanırım.					
59	35	Toplumsal açıdan yanlış olarak gördüğüm konularla ilgili toplumla çatışmaktan çekinmem.					
42	36	Hizmet konusu yetki alanım dışında olsa bile bunu bir görev olarak üstlenirim.					

		Öğretim sürecine yönelik değerler	1	2	3	4	5
43	37	Derslerimi programda yer alan içeriğe göre yürütürüm.					
40	38	Derslerimi ders programında belirtilen gün ve saatte yaparım.					
55	39	Sınavlarımı sınav programında belirtilen gün ve saatte yaparım.					
49	40	Ders planını, tüm öğrencilerin ulaşabileceği ortamlarda paylaşıyorum.					
22	41	Sınav kâğıtlarını zamanında okur ve ilan ederim.					
4	42	Öğrencilerin dil, din, ırk, cinsiyet gibi özellikleri onlarla ilgili görüşlerimi etkiler.					
61	43	Öğrencilerin araştırmalarını, düşüncelerini özgürce paylaşabilecekleri demokratik ortamlar oluştururum.					
63	44	Girdiğim derslerle ilgili değerlendirme kriterlerimi açık bir şekilde öğrencilerle paylaşıyorum.					
29	45	Öğrencilerin başarı durumlarını tarafsız bir şekilde değerlendiririm.					
31	46	Gönülsüz olan öğrencileri bilimsel araştırmalarımın katılmaları için zorlarım.					
12	47	Araştırmalarımın destek veren öğrencilerin isimlerini araştırma raporumda belirtirim.					
10	48	Öğrencilerle ilişkilerimi mesleki profesyonellik sınırları çerçevesinde kurarım.					
11	49	Akademik çalışmalarımın etik ilkelere göre davranarak öğrencilerime model olmaya çalışırım.					
5	50	Öğrencilerin hassas oldukları konularla ilgili konuşurken onları incitmemeye çalışırım.					

EK-5. Ölçek Kullanım İzni

EK-6. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Çalışma İzni

EK-7. Etik Kurul İzni

